

رمضان، ماه فرصت...

**مجموعه توصیه ها و رهنمودهای مقام معظم رهبری
پیرامون ماه مبارک رمضان**

تهیه و تدوین : مصطفی طاهری

اگر بخواهیم در یک جمله ماه رمضان را تعریف کنیم، باید عرض کنیم ماه فرصتها. فرصتهای فراوانی در این ماه در برابر من و شماست. اگر از این فرصتها بتوانیم درست استفاده کنیم، یک ذخیره‌ی عظیم و بسیار ارزشمندی در اختیار ما خواهد بود.

خطبه‌های نماز جمعه‌ی تهران ۱۳۸۶/۶/۲۳

رمضان، ماه فرصت ها ...

مجموعه توصیه ها و رهنمودهای مقام معظم رهبری
پیرامون ماه مبارک رمضان

سال های ۱۳۶۸ الی ۱۳۸۹

تهیه و تدوین: مصطفی طاهری
Taheri.mos@gmail.com

فهرست

کسب آمادگی جهت ورود به رمضان.....	۵
جایگاه و اهمیت ماه رمضان.....	۱۱
درس های رمضان.....	۲۳
توصیه ها.....	۲۸
توصیه های اخلاقی.....	۲۸
توصیه به مبلغین.....	۶۱
توصیه به مسئولین صدا و سیما.....	۶۷
توصیه به مسئولین و کارگزاران نظام.....	۶۹
الگوها.....	۷۲
مناسبت های رمضان:.....	۷۶
استهلال ماه رمضان و شعبان.....	۷۶
شبهای قدر.....	۷۸
روز قدس.....	۸۵
پایان رمضان.....	۸۶
عید فطر.....	۸۹

کسب آمادگی جهت ورود به رمضان

مقدمه ی رمضان

خوب است از فرصت این ایام متبرک ماه رجب برای توجه به لزوم تلاش در هر مرحله‌ای که هستیم و به هر کاری که مشغولیم، استفاده کنیم. به‌طوری که از ادعیه‌ی ماه رجب به دست می‌آید، بنده گمانم این است که این ماه، مقدمه‌ای برای ماه شعبان و بعد ماه رمضان است، این که این سه ماه، فرصتی برای خودسازی در طول سال و تأمین ذخیره و نیروی لازم برای حرکت عظیم زندگی و سرنوشت است.^۱

آمادگی در طول سال

یک نکته‌ی دیگر هم در روز عید فطر هست و آن تصمیم جدی برای آمادگی در طول سال، جهت حلول در ماه رمضان دیگر است. اگر کسی بخواهد در هر ماه رمضان، در ضیافت الهی وارد شود و اگر بخواهد در حوزه‌ی لیلۃ‌القدر و آن شبهای مبارک داخل گردد، باید از پیش خود را آماده کند. این آمادگی، آمادگی طول سال است که باید تصمیم آن را امروز بگیرید. بنا بگذارید که در سال آینده، در زندگی خود، آن چنان رفتاری داشته باشید که ماه رمضان، شما را بپذیرد و ضیافت الهی بر شما شیرین و مبارک شود. این، بزرگترین فیضی است که یک انسان می‌تواند ببرد و وسیله‌ای برای موفقیت در همه‌ی امور مربوط به دنیا و آخرت و مربوط به شخص و نزدیکان و جامعه‌ی اسلامی است.^۲

---

^۱ بیانات در دیدار جمعی از قضات و اعضای دستگاه قضایی ۱۳۷۱/۱۰/۲۳

^۲ بیانات در خطبه‌های نماز عید فطر ۱۳۷۴/۱۲/۰۱

ورود با آمادگی

باید مراقبت کنیم. باید در طول یازده ماه قبل از ماه رمضان، خود را آماده کنیم. اگر با آمادگی لازم، وارد ماه رمضان شویم، از ضیافت الهی بهره‌ی بیشتری خواهیم برد و برای سال آینده، یک درجه و یک سطح و یک کلاس بالاتر خواهیم رفت. آن وقت، هم در نفس و قلب خود و هم در محیط زندگی اجتماعی، آنچه شما را خشنود و راضی می‌کند، مشاهده خواهید کرد.^۱

استفاده از ۳ ماه مبارک رجب، شعبان و رمضان

من به شما عزیزانم عرض کنم که یکی از برجسته‌ترین خصوصیات که ما برای فرد بسیجی قائل هستیم، عبارت است از صفا و خلوص. اخلاص و معنویت بسیجی و ارتباط با خدا در بسیجی، یک خصوصیت عمده است. من از این اجتماع بزرگ شما استفاده می‌کنم و به همه‌ی شما و همه‌ی کسانی که صدایم را می‌شنوند - یا بعدا خواهند شنید - عرض می‌کنم: عزیزان من! رابطه‌ی خودتان را با خدا، هرچه می‌توانید مستحکم‌تر کنید؛ بخصوص در این ماههای مبارک - ماه رجب و ماه شعبان - که ماههای دعا، استغاثه، رابطه گرفتن با خدا، و راز و نیاز کردن با معشوق حقیقی هر انسان است. در این ماهها، خود را برای ورود بر سر سفره‌ی ضیافت الهی - در ماه رمضان - آماده کنید.^۲

---

^۱ بیانات در خطبه‌های نماز عید فطر ۱۳۷۴/۱۲/۰۱

^۲ بیانات در جمع بسیجیان به مناسبت هفته‌ی بسیج ۱۳۷۶/۰۹/۰۵

۷ / رمضان، ماه فرصت ها ...

مقدمه ی ليله القدر

ماه رجب و ماه شعبان، مقدمه‌ي ماه رمضان هم هست. همه‌ي اينها مقدمه‌ي «ليلة‌القدر» است. چقدر خوب است که جوانان عزيز ما و عموم مردم، دلهاي خودشان را در اين ماه، آماده‌ي ورود به ماه مبارک شعبان و ماه مبارک رمضان کنند.^۱

آمادگی جهت ضيافت

اگر انسان مسلمان - جوان و پير، زن و مرد - در ماه رجب و سپس ماه شعبان، رابطه‌ي خود را با خداي متعال روان و نزديکتر کند، با آمادگي به ماه رمضان مي‌رسد؛ آن‌گاه ماه رمضان ضيافت الهي مي‌شود. انسان بايد آماده شود و سپس وارد ضيافت گردد.^۲

آماده شدن دل

ماههاي رجب و شعبان، ماههاي آماده شدن دل انسان براي ماه رمضان است. از ماه شعبان چند روز بيشتر نمانده است. عزيزان من! فرزندان من! جوانان عزيز! از همين چند روز هم استفاده کنيد. از خداوند بخواهيد، دلهاي باصفاي خود را متوجه خدا کنيد و با او حرف بزنيد. زبان حرف زدن با خدا، زبان مخصوصي نيست؛ اما معصومين ما - کساني که پاينگاههاي قرب الهي را يکي پس از ديگري طي کردند - با زبانهاي خوبي با خدا حرف زدند. آنها راه سخن گفتن با خدا را به ما ياد دادند. اين مناجات شعبانيه، اين دعاهاي ماه رجب و ماه شعبان، اين مضامين

---

^۱ بيانات در ديدار اقشار مختلف مردم ۱۳۷۷/۰۷/۲۹

^۲ بيانات در ديدار خانواده‌هاي شهيداي نيروهاي مسلح ۱۳۸۰/۰۷/۰۴

مجموعه توصیه ها و رهنمود های مقام معظم رهبری پیرامون ماه مبارک رمضان / ۸

عالی، این معارف رقیق و نورانی با الفاظ زیبا و معجزه گون، وسیله ای برای دعا کردن ماست. من همه ی شما عزیزان را به توجه به دعا در این ایام، توجه به نماز، اقبال به روزه و استفاده از روزها و شبهای ماه رمضان دعوت می کنم.^۱

ماه شعبان، دهلیز ماه رمضان

از این فرصتها استفاده کنید. الان ماه شعبان متأسفانه دارد تمام می شود. ماه شعبان، ماه دعا و ماه عبادت است. در همین صلواتی که در مفاتیح مقرر است: «الذی کان رسول الله (صلی الله علیه و اله) یدأب فی صیامه و قیامه فی لیالیه و ایامه بخوعاً لک فی اکرامه و اعظامه الی محل حمامه»؛ پیغمبر تا دم مرگ، تا آخر عمر، ماه شعبان را بزرگ می داشت و در مقابل ماه شعبان خضوع می کرد و عادت داده بود خودش را به صیام و قیام در ماه شعبان. در دنباله ی این صلوات هست که: «اللهم فاعنا علی الاستئذان بسنته فیه»؛ از خدا می خواهد که ما را هم موفق بدار که همان سنت پیغمبر را در ماه شعبان رعایت کنیم. این ماه شعبان - حتماً می دانید دیگر - دالان و دهلیز ماه رمضان است. ماه رمضان تالار ضیافت الهی است؛ یک تالار عظیم که اگر کسی وارد آن تالار شد و به خود فرصت داد و همت کرد که از آنچه در آن جا خدای متعال آماده کرده، به خودش بهره یی برساند، بهره ی فراوانی خواهد برد که آن بهره در ماه شوال و ماه های دیگر سال نیست؛ فقط مخصوص ماه رمضان است. انواع و اقسام ضیافتهای الهی: رحمت الهی، عزت الهی، توفیق الهی، قرب الهی، استغنائی ناشی از تفضل الهی، رزق مادی، رزق معنوی، همه در ماه رمضان است؛ اینها را سر سفره ی ماه

---

^۱ بیانات در اجتماع بزرگ مردم شهرستان کاشان و آران و بیدگل ۱۳۸۰/۰۸/۲۰

۹ / رمضان، ماه فرصت ها ...

رمضان گذاشته‌اند. بعضی‌ها می‌آیند و به این سفره نگاه نمی‌کنند و از وسط این سفره و اشیاء آن عبور می‌کنند و می‌روند و هیچی هم گیرشان نمی‌آید؛ بعضی‌ها یک چیز مختصری برمی‌دارند؛ یک روزه‌ی می‌گیریم ما؛ یک مختصرکی، یک چیزی؛ اما بعضی‌ها نه، حسابی می‌نشینند سر این سفره و از رحمت الهی کیسه‌ی خودشان را پر می‌کنند؛ عزت می‌خواهند، دنیا می‌خواهند، آخرت می‌خواهند؛ رفع گرفتاری می‌خواهند، گشایش در زندگی می‌خواهند، استغنائی طبع می‌خواهند، صفات و خلق حسنه می‌خواهند؛ هر چه می‌خواهند، برای خودشان و برای دیگران برمی‌دارند.^۱

ماه شعبان، فرصت خودسازی

خود ماه شعبان هم عزیزان من! با قطع نظر از این تولدها و ولادتهای مبارک، عید است؛ عید تقرب و توجه به خداوند و توسل قلبی به ساحت ربوبی؛ فرصت بزرگی است برای نورانی کردن دل و جان انسان و آماده شدن انسان برای ورود در ضیافت ماه مبارک رمضان. با این چشم نگاه کنیم به ماه شعبان؛ ماه فرصت عبودیت خداوند و فرصت خودسازی.^۲

تنظیف مساجد

ماه رمضان، ماه معطری است؛ ماه مبارکی است؛ ماه عزیزی است؛ ماه خداست. بحمدالله با این سنت حسنه‌ای که یکی، دو، سه سال است در کشور به راه افتاده است - سنت احیای مساجد، عطر افشانی و تنظیف مساجد به عنوان آماده‌سازی برای ماه رمضان - از پیش از شروع ماه

^۱ بیانات در دیدار وزیر، مدیران و کارکنان وزارت اطلاعات ۱۳/۰۷/۱۳۸۳

^۲ دیدار اعضای دفتر رهبری و سپاه حفاظت ولی امر ۱۳۸۹/۰۵/۰۱

مجموعه توصیه ها و رهنمود های مقام معظم رهبری پیرامون ماه مبارک رمضان / ۱۰

رمضان، حضور این ماه مبارک احساس می شود. هر چه می توانید -
بخصوص شما جوانان - این حضور را اول در دل های پاک و نورانی
خودتان تقویت کنید؛ بعد هم تالوئی این نورانی که در شماست،
مخاطبان و محیط اطراف شما را حتما تحت تأثیر قرار خواهد داد.^۱

---

^۱ بیانات در دیدار روحانیون و مبلغان در آستانه ی ماه مبارک رمضان ۱۳۷۷/۰۹/۲۳

جایگاه و اهمیت ماه رمضان

فرصتی برای عروج

مسأله‌ای اساسی در باب ماه رمضان، این است که بشر - که در میان انواع عوامل و موجبات غفلت از خدا و از راه او محاصره شده و انگیزه‌های گوناگون، او را به سمت پایین و تنزل و سقوط می‌کشاند - فرصتی پیدا کند که در آن بتواند روح را - که روح انسان و باطن بشر، به عروج و اعتلا تمایل دارد - به سمت عروج و اعتلا سوق دهد و به خدا تقرب جوید و به اخلاق الهی، تخلق پیدا کند. ماه رمضان، چنین فرصتی است.... انواع عبادات، فرصتهایی برای ما هستند؛ لیکن ماه رمضان، یک فرصت استثنایی در دوران سال است.^۱

دوره‌ی بازسازی و بازیابی

علاوه‌ی بر اینها، همین نفس روزه‌ی ماه رمضان است که یک زمینه‌ی روحانیت و نورانیت، برای روزه‌دار می‌باشد و او را برای کسب فیوضات الهی، آماده می‌کند. این، مجموعه‌ی ماه رمضان، با نماز و با وظایف مقرره‌ی همیشگی و با روزه و با دعاهایش است که اگر شما به اینها توجه کنید و تلاوت قرآن را هم به آن اضافه نمایید - که گفته‌اند ماه رمضان، بهار قرآن است - یک دوره‌ی بازسازی و بازیابی و نجات خود از پوسیدگیها و فسادها و امثال اینها خواهد بود؛ دوره‌ی خیلی مغتنمی است.^۲

---

^۱ سخنرانی در دیدار با اقشار مختلف مردم (روز یازدهم ماه مبارک رمضان) ۱۳۶۹/۰۱/۱۸

^۲ سخنرانی در دیدار با اقشار مختلف مردم (روز یازدهم ماه مبارک رمضان) ۱۳۶۹/۰۱/۱۸

ماه ضیافت الهی

ما معتقدیم - و این جزو بدیهیات اسلام، بلکه بدیهیات همهی ادیان است - که انسان، فقط در سایه‌ی ارتباط و اتصال با حق تعالی است که می‌تواند به تکامل و تعالی دست پیدا کند. البته فرصت ماه رمضان، یک فرصت استثنایی است. این، چیز کمی نیست که خدای متعال در قرآن بفرماید: «لیلة‌القدر خیر من الف شهر». یک شب از هزار ماه بهتر و بافضیلت‌تر و در پیشرفت انسان مؤثرتر، در ماه رمضان است. این، چیز کمی نیست که رسول اکرم (ص) این ماه را ماه ضیافت الهی به حساب بیاورند. مگر ممکن است که انسان وارد سفره‌ی کریم بشود و از آن‌جا، محروم خارج بشود؟ مگر وارد نشوی. آن کسانی که وارد سفره‌ی غفران و رضوان و ضیافت الهی در این ماه نشوند، البته بی‌بهره خواهند ماند و واقعا این محرومیت به معنای حقیقی است. «ان الشقی من حرم غفران الله فی هذا الشهر العظیم». محروم واقعی، آن کسی است که نتواند در ماه رمضان، غفران الهی را به دست بیاورد.^۱

ماه پربرکت

ماه رمضان، ماه پربرکتی است و دارای ابعاد گوناگونی می‌باشد. معارفی که در این ماه راجع به قرآن و دعا و ذکر و نماز و مسائل مختلف دینی برای ذهن مسلمین است و در همه جای دنیا مطرح می‌شود و مسلمانان در

---

^۱ سخنرانی در دیدار با مسؤولان و کارگزاران نظام جمهوری اسلامی، به مناسبت عید سعید فطر

۱۳ / رمضان، ماه فرصت ها ...

این ماه این توفیق را پیدا می‌کند که به این مسائل بپردازد - چه عملا و چه اعتقادا - به طور معمول در هیچ ماه دیگری چنین توفیقی دست نمی‌دهد.^۱

هدیه ی الهی

اسلام به ما یاد می‌دهد که برای پیشرفت در دستیابی به هدفهای دنیا و آخرت، باید تحولي در درون انسان به وجود آید. تا آن تحول در درون یک جامعه و در جوامع اسلامي به‌طور خاص ایجاد نشود و تا وقتی که دلها با خدا آشنا نگردد و راه خدا به‌عنوان برترین راه و صراط مستقیم مورد توجه و تبعیت قرار نگیرد، مشکلات جوامع اسلامي حل نخواهد شد. ماه رمضان، که یک ذخیره و عطیه و هدیه‌ی الهی است و در اختیار مردم مسلمان است، در درون خود ارمغانهای ارزشمندی را در همین جهت برای ما دارد. از طرفی، روزه‌ی ماه رمضان که یک تمرین و ریاضت است، وسیله‌ای است برای تسلط بر نفس؛ که بدون تسلط بر نفس و در دست گرفتن زمام هوسها و هواها و شهوات، هیچ کاربرزگی را نمی‌شود با موفقیت انجام داد. ماه رمضان با سرمایه‌ی روزه‌ای که دارد یک تمرین علمی ارزشمند در این جهت است. به فضل الهی، پیروان مکتب اهل‌بیت علیهم‌السلام از ادعیه‌ای که در ماه رمضان از آن بزرگواران مأثور است، با آن دل‌های روشن و آگاه از مناجات‌ها و دعاها و راز و نیاز با خدای متعال در شبها و روزها و سحرهای این ماه مبارک، برخوردار بوده‌اند. کسی که با زمزمه‌ی امام سجاد علیه‌الصلاة والسلام آشنا باشد، خوب می‌فهمد که علت انقطاع ما از راه خدا، علت دوری ما از معنویات، علت محرومیت ما و امثال ما از دست یافتن به آن مقامات

---

^۱ سخنرانی در دیدار با اقشار مختلف مردم (روز بیست و نهم ماه مبارک رمضان) ۱۳۷۰/۰۱/۲۶

مجموعه توصیه ها و رهنمود های مقام معظم رهبری پیرامون ماه مبارک رمضان / ۱۴

معنوي و ملكوتي، گرفتاريهايي است که در اثر پيروي از شهوات و اطاعت از نفس اماره، دچار آن مي شويم.^۱

قطعه ای از بهشت

ماه رمضان در هر سال، قطعه‌اي از بهشت است که خدا در جهنم سوزان دنياي مادي ما آن را وارد مي کند و به ما فرصت مي دهد که خودمان را بر سر اين سفره‌ي الهي در اين ماه، وارد بهشت کنيم. بعضي همان سي روز را وارد بهشت مي شوند. بعضي به برکت آن سي روز، همهي سال را و بعضي همهي عمر را. بعضي هم از کنار آن، غافل عبور مي کنند که مایه تأسف و خسران است. حالا براي خودشان که هيچ، هر کس که بيند اين موجود انساني، با اين همه استعداد و توانايي عروج و تکامل، از چنين سفره‌ي با عظمتي استفاده نکند، حق دارد که متأسف شود. اين، ماه رمضان است. ماه ضيافت الله است. ماه ليلةالقدر است.^۲

شهر خدا

بعد مي رسد به اين جمله: «والحمد لله الذي جعل من تلك السبل شهره شهر رمضان»؛ «حمد خداي را که يکي از اين راههايي که ما را به او؛ به کمال و به بصيرت نسبت به معدن عظمت مي رساند، همين ماه رمضان است.» امام تعبير مي کند به «شهره»؛ يعني «شهر خودش». شهر خدا را يکي از اين راهها قرار داد. خيلي پرمعناست. اگر فکر کنيم همهي ماهها ماه خدا و مال خداست؛ وقتي که مالک همهي وجود، بخشي از وجود را معين مي کند و

^۱ بيانات در دیدار مسؤولان و کارگزاران نظام، به مناسبت عيد سعيد فطر ۱۳۷۲/۰۱/۰۴

^۲ بيانات در دیدار روحانيان و مبلغان اعزامي به مناسبت فرارسيدن ماه مبارک رمضان ۱۳۷۲/۱۱/۱۷

آن را به خود نسبت خاص می‌دهد، معلوم می‌شود نسبت به این بخش، توجه و عنایت ویژه‌ای دارد. یکی از این بخشها، همین «شهرالله» است؛ شهر خدا، ماه خدا. خود این نسبت، در فضیلت ماه رمضان، کافی است. «شهر رمضان، شهر الصیام و شهرالاسلام» ماه روزه؛ ماهی که روزه‌ی آن، یکی از ابزارهای بسیار کارآمد برای تهذیب نفس است؛ چرا که در آن گرسنگی کشیدن و با هوسها و اشتهاها مبارزه کردن نهفته است.^۱

ماه اسلام

شهر اسلام، یعنی شهر «اسلام الوجه لدي الله»؛ «در مقابل خدا تسلیم بودن». خوب؛ انسانی جوان است و وقتی روزه می‌گیرد، گرسنه است، تشنه است و تمام غرایز، او را به سمت هوس و اشتها می‌خواند. ولی او، در مقابل همه‌ی این غرایز می‌ایستد. برای چه؟! برای اجرای امر پروردگار. و این، تسلیم در مقابل پروردگار است. در هیچ روزی از روزهای سال، یک مسلمان، به طور عادی، این همه در مقابل خدا تسلیم نیست که در روزهای ماه رمضان به طور عادی تسلیم است. پس، «شهر اسلام» شهر تسلیم است.^۲

ماه توبه

در دعایی که در روزهای ماه مبارک رمضان وارد شده است، این طور می‌خوانیم که «و هذا شهرالانابه و هذا شهر التوبه و هذا شهر العتق من النار» ماه، ماه توبه و استغفار و بازگشت به خداست.^۳

---

^۱ بیانات در خطبه‌های نماز جمعه‌ی سوم رمضان ۱۳۷۳/۱۱/۱۴

^۲ بیانات در خطبه‌های نماز جمعه‌ی سوم رمضان ۱۳۷۳/۱۱/۱۴

^۳ بیانات در خطبه‌های نماز جمعه‌ی تهران ۱۳۷۵/۱۰/۲۸

ماه مبارک

ماه رمضان، ماه مبارکی است. برکات رمضان، از خود آحاد و افراد مسلمانی که می‌خواهند در ضیافت الهی در این ماه وارد شوند، شروع می‌شود؛ از دلها شروع می‌شود. اولین حقیقتی که تحت تأثیر برکات این ماه قرار می‌گیرد، دل و جان مؤمنین و روزه‌داران و وارد شوندگان به عتبه‌ی مقدس و مبارک این ماه است. از طرفی روزه‌ی این ماه، از طرفی تلاوت قرآن در این ماه و از طرفی انس با ادعیه‌ای که در این ماه وارد شده است، انسان را در معرض یک تزکیه و تهذیب و تصفیه‌ی باطنی قرار می‌دهد و ما همه به این تصفیه احتیاج داریم.^۱

فرصت استثنائی

همیشه فرصت هست. ماه شعبان و ماه رجب نیز همین‌طور است. ایام دیگر سال هم برای انسانهایی که اهل ذکر و توجهند، همین‌طور است؛ «انما تنذر من اتبع الذکر» پیروی از ذکر - یعنی به یاد آوردن و توجه کردن - مایه‌ی نجات جان بشر است. در همه‌ی ایام سال، در همه‌ی شبها، در نیمه‌شبها، با تلاوت قرآن، با تدبر در قرآن، با خواندن این دعاها، پرمغز و عمیق و این لحن عاشقانه‌ای که در این دعاها هست - بخصوص ادعیه‌ی صحیفه‌ی مبارکه‌ی سجاده - می‌شود این تسویه‌ی باطن را به وجود آورد؛ ولی ماه رمضان یک فرصت استثنائی است. لیالی و ایام این ماه، هر ساعت و هر دقیقه‌اش برای انسان - بخصوص برای جوانان - یک فرصت است.^۲

^۱ بیانات در دیدار با علما و روحانیون در آستانه‌ی ماه مبارک رمضان ۱۳۷۶/۱۰/۰۳

^۲ بیانات در دیدار با علما و روحانیون در آستانه‌ی ماه مبارک رمضان ۱۳۷۶/۱۰/۰۳

ماه عبادات !

در روایت دیگر می‌فرماید: «نوم الصائم عبادۀ و صمته تسبیح»؛ سکوت هم که می‌کنید، مثل این است که «سبحان الله» می‌گویید. و «عمله متقبل و دعائه مستجاب»؛ عمل شما مقبول، و دعایتان مستجاب است. سکوت شما عبادت است، نفس کشیدن شما عبادت است، خوابیدن شما عبادت است. چرا؟ چون شما این امساک و این دست کشیدن از بخشی از لذات جسمانی را، برای خدا در یک مدت سی روزه - ماه رمضان - تجربه می‌کنید.^۱

ماه عظیم

ماه رمضان، مظهری از بندگی خداست؛ راه روشنی به سوی تقواست؛ مایه‌ی غفران ذنوب است؛ مایه‌ی روشنی دلهاست. ماهی است که خدای متعال بندگان را به ضیافت خود می‌پذیرد و بندگان به خدای متعال نزدیک می‌شوند. ماه عظیمی است. خدای متعال، مراسم با عظمت این ماه را این گونه مقرر فرموده است که به آسانی و سادگی پایان پذیرد.^۲

باران رحمت

ماه رمضان مثل باران رحمتی بر فضای زندگی ما می‌بارد؛ آلودگیها، زیادیها، زنگار گرفتگیها و کثافتیهایی را که به دست خود ما در محیط زندگی و در جان و دلمان پدید آمده است، می‌شوید و فضا را مصفا و دلها را نورانی می‌کند.^۳

---

^۱ بیانات در خطبه‌های نماز جمعه‌ی تهران ۱۳۷۶/۱۰/۱۲

^۲ خطبه‌های نماز عید سعید فطر ۱۳۷۷/۱۰/۲۸

^۳ بیانات در دیدار کارگزاران نظام جمهوری اسلامی ایران ۱۳۷۸/۱۰/۰۴

تقویت ملکات نیک

در ماه رمضان، این ریاضت الهی و شرعی، این خوشتنداری، این صبر بر گرسنگی و تشنگی، این مبارزه با هوای نفس و شهوات انسانی، موجب آن می شود که ملکات نیک در انسان تقویت شود.^۱

نتیجه ی روزه

نتیجه ی روزه ی ماه رمضان، ذخیره ی تقوا در دل و جان ماست که باید ما را در راههای پر پیچ و خم زندگی در طول سال مدد کند و صراط مستقیم را برای ما تضمین نماید.^۲

راه هموار

ما در طول سال و در مسیر طولانی حرکت خودمان در چالش با هواهای نفسانی، با گناهان، با فضاهای تاریکی که خودمان به دست خودمان به وجود می آوریم، با مشکلاتی مواجه می شویم. گاهی انسان برای این که حال دعا پیدا کند، مشکل دارد؛ گاهی برای این که قطره ی اشکی بفشاند، مشکل دارد؛ چون راه دشوار است، به وسیله ی خلافها و گناههای خود احاطه می شویم؛ اما قطعه ی ماه رمضان، آن قطعه یی است که حرکت در آن قطعه آسان است؛ مثل این است که در این راه دشواری که می خواهید به محلی یا به شهری برسید، گاهی مجبورید پیاده راه را طی کنید؛ گاهی مجبورید از آب بگذرید؛ گاهی مجبورید از باتلاق بگذرید؛ یک جا هم می رسید به فرودگاهی که هواپیمای مجهزی آماده است تا شما را

^۱ بیانات در خطبه های نماز عید سعید فطر ۱۳۷۸/۱۰/۱۸

^۲ بیانات در خطبه های نماز عید فطر ۱۳۸۱/۰۹/۱۵

بی‌دردسر و با خیال راحت و پس از طی مسیر طولانی به مقصد برسند. آغاز ماه رمضان، رسیدن به همین فرودگاه است. خدای متعال راه را در ماه رمضان هموار کرده است و فضا را در ماه رمضان، فضای خالی از معارض قرار داده است. این روزه‌یی که شما می‌گیرید، نفس و هواهای نفسانی را به زنجیر می‌کشد؛ این عبادتها، این دعاها، این خشوعها، این ذکرها و این لیلۃ‌القدر همان وسایل همواری است که شما را فرسنگها جلو می‌برد؛ راهی را که در طول سال و در ماههای دیگر گاهی یک متر یک متر باید طی کنیم، می‌توانیم اگر همت کنیم و اگر خودمان را برسانیم، در ماه رمضان این راه را فرسنگ فرسنگ طی کنیم؛ لذاست که شما می‌بینید اولیای خدا از مؤدعی رسیدن ماه رمضان خرسند می‌شدند و از فراق ماه رمضان اشکهایشان سرازیر می‌شد.^۱

ماه طهارت

این ماه، ماه ضیافت الهی است. پذیرایی خداوند از بندگان خود در این ماه - که یک پذیرایی معنوی است - عبارت است از گشودن درهای رحمت و مغفرت و مضاعف کردن اجر و ثواب اعمال خیری که بندگان در این ماه انجام می‌دهند. روزه‌ی ماه رمضان هم یکی از مواد همین ضیافت عظیم الهی است، که مایه‌ی تصفیه‌ی روح انسان و ایجاد زمینه‌ی طهارت قلبی روزه‌دار است. امام سجاد (علیه‌السلام) در خطبه‌ی فرمود: «شهر الطهور و شهر التمحیص»؛ رمضان، ماه پاک شدن و طهارت قلب و ماه مغفرت است؛ چون خدای متعال استغفار را در این ماه بیش از دیگر ایام سال مورد لطف و عنایت خود قرار می‌دهد. لذا در یک روایت وارد

^۱ بیانات در خطبه‌های نماز عید سعید فطر ۱۳۸۳/۰۸/۲۴

مجموعه توصیه ها و رهنمود های مقام معظم رهبری پیرامون ماه مبارک رمضان / ۲۰

شده است که «فمن لم يغفر له في رمضان فقي اي شهر يغفر له»؛ اگر کسی در ماه رمضان - که درهای رحمت و مغفرت الهی به روی انسانها گشوده است - نتواند به مغفرت و رحمت الهی دست پیدا کند، پس کی چنین توفیقی نصیب او خواهد شد؟^۱

صفات رمضان

در دعاهائی که چه در صحیفه ی مبارکه ی سجاده، چه در بقیه ی دعاهای مأثور برای ماه رمضان وارد شده است، صفاتی برای این ماه ذکر شده که هر کدام از این صفات و خصوصیات، قابل تأمل و تدبر است: «شهر التَّوبَةِ و الانابَةِ» - که من در مورد این توبه و انابه، بعد چند جمله ای عرض خواهم کرد» - شهر الاسلام، که در دعای صحیفه ی مبارکه ی سجاده است. مراد از اسلام هم همان چیزی است که در آیه ی شریفه آمده است: «و من یسلم وجهه الی اللّٰه و هو محسن فقد استمسک بالعروة الوثقی». اسلام الوجه للّه، یعنی دل و جان را تسلیم کردن؛ در مقابل اراده ی الهی و حکم الهی و شریعت الهی، رام قرار دادن. «شهر الطَّهْوَر». طهور یا به معنای پاک کننده است - یعنی ماهی که در آن، عنصر پاک کننده ای وجود دارد که به انسان طهارت و پاکیزگی میدهد - یا به صورت مصدر ذکر میشود؛ یعنی شهر پاک شدن از آلودگی ها و از آلائشها. «شهر التَّمَحِیص». تمحیص یعنی خالص شدن. فلز قیمتی آمیخته ی با فلزهای ناهمذات را وقتی که در کوره میگذارند - مثلاً طلا را - این را تمحیص

---

^۱ بیانات در خطبه های نماز جمعه ی تهران ۱۳۸۴/۰۷/۲۹

۲۱ / رمضان، ماه فرصت ها ...

میگویند. یعنی جدا کردن ذات پاکیزه‌ی انسانی از ناخالصی‌ها و ناپاکی‌ها. اینها خصوصیات است که درباره‌ی این ماه ذکر شده است.^۱

زنگ بیدار باش

به نظر انسان اینجور می‌آید که ماه رمضان در بین ایام سال و ماه‌های سال، حکم اوقات نماز را دارد در شبانه‌روز. یعنی همان طوری که در شریعت مقدس اسلامی برای ما که محصور و محدود به عوامل ماده هستیم، یک فرصتهائی گذاشته شده است که آن فرصتهای نماز است - وقت صبح، وقت ظهر، وقت عصر، وقت مغرب، وقت عشا، یک زنگ بیدارباش است، یک خلوت دادن به خود برای ایجاد نورانیت در دل و نفس است؛ ساعات نماز را در شبانه‌روز برای ما قرار دادند، برای اینکه غرق نشویم؛ از اسارت ماده یک لحظه‌ای بیرون بیاییم، نفسی تازه کنیم، به یاد معنویت بیفتیم، یکسره غرق در مادیات نباشیم - به نظر میرسد که در دوره‌ی سال هم ماه رمضان یک چنین وضعیتی را دارد؛ نفس کش روح انسانی و روح ملکوتی انسان است؛ فرصتی است که با این ریاضت طولانی یکماهه، نفس از تخته‌بند عوامل مادی که ما را احاطه کرده است، خلاصی پیدا کند، نجاتی پیدا کند؛ یک نفسی بکشد، نورانیتی پیدا کند. شارع مقدس، ماه رمضان را برای این قرار داده است.^۲

---

۱ بیانات در دیدار کارگزاران نظام ۱۳۸۹/۵/۲۷

۲ بیانات در دیدار کارگزاران نظام ۱۳۸۹/۵/۲۷

تقوا، اثر رمضان

روزه‌ی این ماه، عبادات این ماه، اعمال شبهای قدر در این ماه و تلاوت قرآن، یکی از مهمترین آثارشان، این است که دل ما، دل‌های پرهیزگار و با تقوا بشود.^۱

تمرین کسب تقوا

جوانهای ما، ریاضت شرعی روزه را در دوران جوانی تجربه میکنند؛ این گرسنگی کشیدن، چشم بستن از لذائد و کم رغبتی به محرمات در فرصت یک‌ماهه خیلی چیز ارزشمندی برای مردم، بخصوص برای جوانهاست؛ و این تمرین کسب تقواست از دوران نوجوانی، که از آغاز بلوغ در دختر یا پسر به وجود می‌آید. به هم‌ه‌ی جوانها، بخصوص به این سال اولی‌ها تبریک عرض میکنیم.^۲

توبه، یکی از دستاوردهای رمضان

یکی از دستاوردهای بزرگ ماه رمضان توبه و انابه است؛ بازگشت به خدای متعال. در دعای شریف ابی حمزه‌ی ثمالی میخوانیم: «و اجمع بینی و بین المصطفی و انقلنی الی درجۃ التوبۃ الیک»؛ ما را به درجه و مقام توبه برسان که برگردیم. از راه کج، از عمل بد، از پندار بد، از اخلاق زشت برگردیم.^۳

---

^۱ خطبه‌های نماز جمعه‌ی تهران به امامت رهبر معظم انقلاب اسلامی ۱۳۸۵/۰۷/۲۱

^۲ خطبه‌های نماز جمعه تهران در روز هجدهم رمضان ۱۳۸۷/۰۶/۳۰

^۳ خطبه‌های نماز عید سعید فطر ۱۳۸۸/۰۶/۲۹

درس های رمضان

این ماه رمضان برای ما درسهایی دارد؛ نه از قبیل درسهایی که انسان از زبان معلم یا از روی کتاب فرا میگیرد، بلکه از قبیل درسهایی که انسان در یک تمرین عملی، در یک کار دسته جمعی بزرگ فرا میگیرد.^۱

درس اول (ارتباط با خدا)

اولش همین درس ارتباط با خدا و حفظ پیوند قلبی با ذات احدیت و حضرت محبوب است. لذت این درس را چشیدید، دیدید که چگونه میتوان آسان با خدای متعال تماس برقرار کرد. «و ان الراحل الیک قریب المسافه و انک لا تحتجب عن خلقک الا ان یحجبهم الاعمال دونک»؛ به خدا راه نزدیک است. این را در شب قدر دیدید؛ در هنگام توسل و زیارت و دعا دیدید؛ راز و نیاز کردید؛ دل خودتان را برای خدای متعال به ارمغان بردید و محبت خودتان را با خدا محکم کردید. این لذت بزرگ را برای خودتان نگه دارید. این رابطه را نگذارید قطع شود. این، درس اول.^۲

درس دوم (اتحاد)

یک درس دیگر گرد آمدن همه ی سلائق گوناگون یک ملت بر گرد محور دین و توحید است. اینکه میگوئیم اتحاد ملی، اینکه میگوئیم ملت ایران یکپارچه است، این اتحاد، این یکپارچگی بی ریشه نیست، فقط به خاطر یک توصیه و یک دستور و فرمان نیست؛ عقبه ی این اتحاد همین

---

^۱ خطبه های نماز عید سعید فطر ۱۳۸۶/۰۷/۲۱

^۲ خطبه های نماز عید سعید فطر ۱۳۸۶/۰۷/۲۱

ایمان دینی است. دین است، اعتقاد است که همه‌ی ما را به سمت یک مرکز میکشاند؛ آن مرکز توجه به ذات اقدس باری تعالی است. این مایه‌ی اتحادملی ماست؛ دلها را به هم نزدیک میکند، نرم میکند. در نماز جماعت، در نماز جمعه، در مراسم احیاء و قرآن سر گرفتن و دعا و تضرع، بغل‌دستی شما هر که میخواهد باشد؛ از هر سلیقه‌ای، از هر گروه اجتماعی‌ای، با هر ریخت و قیافه‌ای، برادر شماست؛ همراه شماست؛ همراز شماست در پیشگاه ذات مقدس پروردگار. این ارتباط قلبی را حفظ کنید؛ این هم درس دیگر است.^۱

درس سوم (سخت گرفتن به خود و انفاق به دیگران)

علاوه بر این، در ماه رمضان روحیه‌ی کمک به انسانها، روحیه‌ی تعاون در میان مردم رواج پیدا میکند. خودخواهی‌های انسان به نفع دیگرخواهی‌ها مغلوب میشود. شما ببینید خوشبختانه در این سالهای اخیر و همین امسال، چقدر افراد، بدون نام و نشان، مساجد، حتی خیابانها را در مناطقی، مرکز ضیافت از بندگان خدا قرار دادند. افطاری ترتیب دادند و مردم را بر سر سفره‌ی افطار خودشان دعوت کردند؛ بدون اینکه تعارفات معمولی وجود داشته باشد؛ بدون اینکه ملاحظات و رودربایستی‌هایی که در مهمانیهای شخصی هست، وجود داشته باشد. این حالت تعاون، این حالت خیرخواهی برای مردم، بسیار چیزهای ارزشمندی است که به طهارت نفسانی انسان منتهی میشود. چقدر در این ماه کمک به نیازمندان شد؛ حتی در ماه رمضان اهداء خون شد. وقتی که مسئولان اعلام کردند که به خون تازه برای بیماران احتیاج دارند، افراد زیادی در ماه رمضان خون خودشان

---

^۱ خطبه‌های نماز عید سعید فطر ۱۳۸۶/۰۷/۲۱

۲۵ / رمضان، ماه فرصت ها ...

را اهداء کردند. اين همان حالت غلبه دادن ديگرخواهي بر خودخواهي است؛ غلبه دادن منافع ديگران بر منافع خود است که البته خود همين به ميزان زيادي معلول روحيه‌ي معنوي ماه رمضان است^۱

***

يک درس ديگر مسئله‌ي سخت گرفتن بر خود و انفاق به ديگران است. اين گرسنگي کشيدن، تشنگي کشيدن، روزه‌ي از اذان صبح تا اذان مغرب، اين سخت گرفتن بر خود است. بسياري از مردم ما به خودشان با روزه‌گيري سخت گرفتند و به ديگران انواع و اقسام انفاق را کردند. انسان چقدر لذت ميبرد که مي‌بيند در شب ولادت امام مجتبي (عليه الصلاه و السلام) در نيمه‌ي ماه رمضان، بالاي سر يک نانوايي تابلو زده‌اند که امشب به عشق امام حسن، نان از اين نانوايي صلواتي است؛ هر که ميخواهد بيايد نان ببرد. اين انفاقهائي که در افطارها - افطارهاي بي‌نام و نشان، افطارهاي در مساجد - به وسيله‌ي همينگونه کارهاي ابتکاري مردم ما دادند، اين يک درس ديگر است، يک تمرين ديگر است. بر خود سخت بگيريم، به ديگران انفاق کنيم.^۲

پرهيز از اسراف

ما مردم مسرفي هستيم؛ ما اسراف ميکنيم؛ اسراف در آب، اسراف در نان، اسراف در وسائل گوناگون و تنقلات، اسراف در بنزين. کشوري که توليد کننده‌ي نفت است، وارد کننده‌ي فرآورده‌ي نفت - بنزين - است! اين تعجب‌آور نيست؟! هر سال ميلاردها بدهيم بنزين وارد کنيم يا

^۱ خطبه‌هاي نماز عيد سعيد فطر، اول شوال ۱۳۸۷/۰۷/۱۰

^۲ خطبه‌هاي نماز عيد سعيد فطر ۱۳۸۶/۰۷/۲۱

چیزهای دیگری وارد کنیم برای اینکه بخشی از جمعیت و ملت ما دلشان میخواهد ریخت و پاش کنند! این درست است؟! ما ملت، به عنوان یک عیب ملی به این نگاه کنیم. اسراف بد است؛ حتی در انفاق راه خدا هم میگویند. خدای متعال در قرآن به پیغمبرش میفرماید: «لا تجعل يدك مغلولة الي عنقك و لا تبسطها کل البسط»؛ در انفاق برای خدا هم اینجوری عمل کن. افراط و تفریط نکنید. میانه روی؛ میانه روی در خرج کردن. این را باید ما به صورت یک فرهنگ ملی در بیاوریم. قرآن میفرماید: «و الذین اذا انفقوا»؛ کسانی که وقتی میخواهند خرج کنند، «لم یسرفوا و لم یقتروا»؛ نه اسراف میکنند - زیاده روی میکنند - نه تنگ میگیرند و با فشار بر خودشان، زندگی میکنند؛ نه، اسلام این را هم توصیه نمیکند. اسلام نمیگوید که مردم بایستی با ریاضت و زهد آنچنانی زندگی کنند؛ نه، معمولی زندگی کنند، متوسط زندگی کنند. اینکه می بینید بعضی از فضولهای خارجی، دولتهای خارجی، دائم و دم به ساعت، چندین سال است که ملت ما را تهدید میکنند که تحریم میکنیم، تحریم میکنیم، تحریم میکنیم - بارها هم تحریم کرده اند - به خاطر این است که چشم امیدشان به همین خصوصیت منفي ماست. ما اگر آدمهای اهل اسراف و ولنگاری در خرج باشیم، ممکن است تحریم برای آدم مسرف و ولنگار سخت تمام بشود؛ اما ملتی که نه، حساب کار خودش را دارد، حساب دخل و خرج خود را دارد، حساب مصلحت خود را دارد، زیاده روی نمیکند، اسراف نمیکند. خوب، تحریم کنند. بر یک چنین ملتی از تحریم

۲۷ / رمضان، ماه فرصت ها ...

ضرري وارد نمیشود. این نکته را از ماه رمضان به یاد نگه داریم و ان شاء الله عمل کنیم.^۱

درس سوم (غلبه اراده راسخ بر همه موانع)

یک درس این است که اراده‌ی انسان خداجو میتواند بر همه‌ی خواهشها و هوسها و لذات مادی که نفس انسان را به آن فرا میخواند، غلبه کند. این یک نکته‌ی بسیار مهمی برای ماست. گاهی انسان به خود تلقین میکند که من نمیتوانم بر هوای نفس فائق بیایم. روزه‌ی ماه رمضان به انسان ثابت میکند که انسان میتواند؛ آن وقتی که اراده بکند، عزم راسخی به کار ببندد، میتواند بر هوسها فائق بیاید و پیروز شود. جلوه‌های اغواگر، عادات زشت و ناپسند را که در ما وجود دارد، میتوان با اراده‌ی قوی، با توکل به خدای متعال مقهور کرد و خود را از آنها نجات بخشید. این اراده‌ی قوی - که برای ما تأثیر این اراده یک درس بزرگی است - میتواند ما را چه از عادات شخصی ناپسند خودمان و چه از عادات اجتماعی و خصال بومی خودمان که مایه‌ی عقب‌افتادگی ما در زمینه‌های مادی و معنوی است، جدا کند. بنابراین، یک درس، غلبه‌ی اراده‌ی راسخ بر همه‌ی موانع است.^۲

---

^۱ خطبه‌های نماز عید سعید فطر ۱۳۸۶/۰۷/۲۱

^۲ خطبه‌های نماز عید سعید فطر، اول شوال ۱۳۸۷/۰۷/۱۰

توصیه ها

توصیه های اخلاقی

استغفار و توبه

چه قدر مناسب و بجاست که با تحول سال و با ورود در آستانه‌ی ماه مبارک رمضان - که ماه رحمت و مغفرت الهی است - ما هم از کاستیها و کجیها و زشتیها و بدیها در درون و وجود خودمان روبرو گردانیم؛ یعنی استغفار کنیم. استغفار و توبه، یعنی برگشتن به خدا، یعنی پشت کردن به بدیها، یعنی همین ایجاد تحول. «و ان استغفروا ربکم ثم توبوا الیه یمتعکم متاعا حسنا الی اجل مسمی و یؤت کل ذی فضل فضله» استغفار و برگشتن به خدا و اصلاح درونی در وجود خود ما، موجب خواهد شد که خدای متعال فضل و رحمت و برکت و قوت و عزت خود را بیش از پیش بر ما نازل کند. همه‌ی قشرها، چه امثال من و کسانی که مسؤولیتی دارند - که ما بیش از دیگران باید به خودمان برگردیم و در خود تجدیدنظر کنیم و حاکمیت هوی و هوس را در وجود خویش از بین ببریم - و چه آحاد مردم، به این برگشت و اصلاح نیاز دارند.^۱

ماه ذخیره سازی

ماه رمضان، ماه ذخیره‌سازی و ماه نیرو گرفتن است. ماه رمضان، ماهی است که آحاد مردم باید خود را به خزائن غیبی و معنوی الهی برسانند و

---

^۱ پیام به ملت شریف ایران، به مناسبت حلول سال نو ۱۳۹۹/۰۱/۰۱

۲۹ / رمضان، ماه فرصت ها ...

هر مقدار که می‌توانند، تغذیه کنند؛ خود را برای پیشرفت آماده کنند. این، ماه رمضان است.^۱

ارتباط و اتصال با خدا

هرچه دارید، از اسلام است. هرچه دارید، از توجه و اتکال به خدا و ارتباط با اوست. ارتباط و اتصال با خدا را فراموش نکنید. ماه رمضان، بهار خودسازی و عبادت، بهار قرآن، بهار توجه و ذکر و استغفار و استغاثه‌ی به خدا، در پیش است؛ آن را قدر بدانید. همه‌ی قشرهای مردم - مخصوصاً جوانان - ماه رمضان را مغتنم بشمارند، به خدا پناه ببرند، هدایت و عنایت او را طلب کنند، به او اتکال نمایند و از دشمنانش ذره‌ی‌ی واهمه نکنند. ان‌شاءالله فضل و رحمت الهی و هدایت و کمک پروردگار، شامل حال شما ملت عزیز و بزرگ خواهد بود.^۲

سفره‌ی خواص

شروع ماه مبارک رمضان، در حقیقت عید بزرگی برای مسلمانان است و جا دارد که مؤمنین، ورود این ماه را به هم تبریک بگویند و یکدیگر را به استفاده‌ی هرچه بیشتر از این ماه توصیه کنند. چون ماه ضیافت الهی است، در این ماه فقط مؤمنین و کسانی که اهل ورود در این ضیافتند، بر سر سفره‌ی پروردگار منان و کریم می‌نشینند. این، غیر از سفره‌ی عام کرم

---

^۱ بیانات در دیدار علما، طلاب و اقشار مختلف مردم شهر مقدس قم به مناسبت سالروز ۱۹ دی ماه

۱۳۷۵/۱۰/۱۹

^۲ سخنرانی در اجتماع بزرگ مردم مشهد و زائران حضرت رضا (ع) ۱۳۶۹/۰۱/۰۲

مجموعه توصیه ها و رهنمود های مقام معظم رهبری پیرامون ماه مبارک رمضان / ۳۰

الهي است که همهي انسانها، بلکه همهي موجودات عالم از آن بهره‌مندند؛ اين، سفره‌ي خواص و ضيافت خاصان پروردگار است.^۱

فصل دعا

ماه رمضان را مغتنم بشماريد. اين روزها را با روزه‌داري، و اين شبها را با ذکر و دعا به سر ببريد. فصل دعا هم، همين ماه مبارک است. اگرچه هميشه انسان بايد با رشته‌ي دعا به خدا متصل باشد، اما آيه‌ي «و اذا سألک عبادي عني فاني قريب اجيب دعوة الداع اذا دعان» در سوره‌ي بقره، در خلال همين آيات مبارکه‌ي مربوط به روزه و ماه رمضان است. در وسط آيات روزه و ماه رمضان، اين آيه‌ي «و اذا سألک عبادي عني فاني قريب» آمده، که همهي انسانها و همهي بندگان را به دعا و توجه سوق مي‌دهد و دعوت مي‌کند.^۲

اجتناب از گناه

بنابراين، اصل قضيه، اجتناب از گناه است که بايد سعي کنيم در اين ماه رمضان، ان شاء الله با تمرين و حديث نفس و رياضت، گناه را از خودمان دور کنيم. اگر گناه از ما دور شد، آن وقت راه براي عروج و پرواز در ملکوت آسمانها ممکن خواهد شد و انسان خواهد توانست، آن سير معنوي و الهي و آن طيران معين شده براي انسان را انجام بدهد؛ اما با

---

^۱ خطبه‌هاي نماز جمعه‌ي تهران ۱۳۶۹/۰۱/۱۰

^۲ خطبه‌هاي نماز جمعه‌ي تهران ۱۳۶۹/۰۱/۱۰

۳۱ / رمضان، ماه فرصت ها ...

سنگینی بار گناه، چنین چیزی ممکن نیست. این ماه رمضان، فرصت خوبی برای دور شدن از گناه است.^۱

فریضه ی تعلیم و تعلم

یکی از فرایض، همین فریضه ی تعلیم و تعلم است که ان شاء الله در این ماه هم انجام بگیرد.^۲

حفظ محصول رمضان

شما سی روز روزه گرفتید و نماز با توجه خواندید و دعا کردید. این، قطعا در وجود شما دارای محصولی است. همت ما باید این باشد که این محصول را حفظ کنیم. این، محصول باارزشی هم است. اگر نماز و روزه ی با توجه و ذکر آگاه گر و هشیارگر انسان، برای ما وجود داشته باشد، آن وقت مسلمانی خواهیم بود که روزه روز به سمت هدفهای اسلام پیش می رویم. اگر می بینید که در جوامعی مسلمانانی بودند یا هستند که به هدفهای اسلام نزدیک نشده اند و دور شده اند، یکی از عیوب کارشان این جاست. شاید عیبهای متعددی باشد، که این، یکی از آنهاست.^۳

مهار نفس

اگر ما بتوانیم این من درونی، این هوای نفس، این فرعون باطنی، این شیطانی را که در درون ماست، مهار کنیم، یا اقلا قدری مهار کنیم، همه ی امور اصلاح خواهد شد. قبل از هر چیز، خود ما آدم خواهیم شد و به

---

^۱ سخنرانی در دیدار با اقشار مختلف مردم (روز یازدهم ماه مبارک رمضان) ۱۳۶۹/۰۱/۱۸

^۲ سخنرانی در دیدار با اقشار مختلف مردم (روز یازدهم ماه مبارک رمضان) ۱۳۶۹/۰۱/۱۸

^۳ سخنرانی در دیدار با اقشار مختلف مردم (روزیام ماه مبارک رمضان) ۱۳۶۹/۰۲/۰۶

مجموعه توصیه ها و رهنمود های مقام معظم رهبری پیرامون ماه مبارک رمضان / ۳۲

فلاح خواهیم رسید. ماه رمضان، مقدمه‌ی این است. روزه، نماز با توجه، انفاقات، حتی جهاد فی سبیل الله، برای رسیدن به چنین دنیایی است که مردم بنده‌ی خدا باشند.^۱

ارتباط با ذات مقدس باری تعالی

یقیناً اگر آن چنان که تکلیف اسلامی است، ما در ماه مبارک رمضان و در همه‌ی این فرصت‌های مغتنم ایام الله، نعمت ذکر و توجه و دعایی که به ما داده شده، مغتنم بشماریم و خودمان را با منبع قدرت و عزت و عظمت - یعنی ذات مقدس باری تعالی - مرتبط کنیم، بدون شک آن تحول اساسی و مطلوب، هم در ارواح و دلها و هویت اصلی انسانی ما و هم به تبع آن، در محیط زندگی و کار و تلاش و مبارزه‌ی ما، پدید خواهد آمد و به مقاصد اسلام نزدیک خواهیم شد. این، یک تفاوت اصلی بین اسلام و بقیه‌ی روشها و برنامه‌هایی است که یک تحول و آرمانگرایی را به بشر پیشنهاد می‌کنند.^۲

ماه ذخیره تقوا

ماه رمضان، ماه دعا و ماه ذخیره کردن تقواست؛ ماهی است که ما باید در آن، به برکت عبادت و توجه به پروردگار، قوت روحی و معنوی پیدا

---

^۱ سخنرانی در دیدار با اقشار مختلف مردم (روز سی‌ام ماه مبارک رمضان) ۱۳۶۹/۰۲/۰۶

^۲ سخنرانی در دیدار با مسؤولان و کارگزاران نظام جمهوری اسلامی، به مناسبت عید سعید فطر

۳۳ / رمضان، ماه فرصت ها ...

کنیم و با آن قوت روحی و معنوی، سنگلاخها را سرعت و سهولت
پیماییم و راهها را بخوبی طی بکنیم.^۱

کمک به مستمندان

امیدوارم که ملت ایران با کسب تجربه از گذشته‌ها، برادری و همکاری و
همدلی در میان یکدیگر را قدر بدانند و آن را هرچه بیشتر کنند. مردم با
هم مهربان باشند و به کمک یکدیگر بشتابند؛ بخصوص در این ایام به
کمک مستمندان بشتابند. کسانی که دارند و می‌توانند، حتماً به کسانی که
نادار و محتاج و مستمندند، کمک کنند. این روح همکاری و همیاری در
میان ملت ما - که سنت قدیمی و دستور عالی اسلام است - چیز بسیار
ارزشمندی است؛ آن را حفظ کنید و بخصوص در ایام عید و ایام ماه
مبارک رمضان، آن را بیشتر اهمیت دهید. روحیه‌ی مردم‌دوستی،
روحیه‌ی ایثار و از خودگذشتگی، برای دیگران فکر کردن و کار کردن،
روحیه‌ی است که ملت ما را به نتایج و غایات این حرکت خواهد
رسانید.^۲

افطاری دادن

الان در بعضی از کشورهای اسلامی سنت خوبی وجود دارد که در تمام
ماه رمضان، اغلب مساجد افطاری می‌دهند؛ یعنی هرکس برود و وارد
مسجد بشود، پذیرایی می‌شود. البته خانواده‌ها محروم می‌مانند؛ فقط مردان
افطاری می‌خورند و برمی‌گردند! اگر بشود در این جا هم همین سنت در

---

^۱ پیام به ملت شریف ایران، به مناسبت حلول سال نو ۱۳۷۰/۰۱/۰۱

^۲ پیام به ملت شریف ایران، به مناسبت حلول سال نو ۱۳۷۰/۰۱/۰۱

مجموعه توصیه ها و رهنمود های مقام معظم رهبری پیرامون ماه مبارک رمضان / ۳۴

خصوص افراد تحت پوشش شما رواج پیدا کند - البته با حضور تمام افراد خانواده - خوب است. در زمان رژیم گذشته، این ارتباطات معنوی، کم و یا منجمد شده بود؛ که البته متأسفانه بقایایش همچنان باقی است. ما بایستی در دوران اسلامی، این ارتباطات را زنده کنیم.^۱

پرهیز از تنبلی

از جمله موانع دیگری که انسان را از راه کمال باز می‌دارد، تنبلی، تن‌پروری، بی‌اعتنایی به کار و بی‌شوقی نسبت به حرکت است. شما در دعای شب اول ماه رمضان می‌خوانید: «اللهم اجعلنا ممن نوي فعل و لا تجعلنا ممن شقي فکسل و لا ممن هو علي غير عمل يتکل» ببینید چه عبارتهای پر مغز و چه درسی در پوشش دعاست! دعا کننده از این که جزو کسانی باشد که دچار کسالت و بی‌عملی هستند، به خدا پناه می‌برد. نمی‌خواهد از جمله کسانی باشد که می‌خواهند، اما عمل نمی‌کنند و انتظار دارند بدون کار کردن نتیجه بگیرند و بدون کشتن بدروند. «و لا تجعلنا ممن شقي فکسل و لا ممن هو علي غير عمل يتکل» می‌گوید: خداوندا! مرا جزو کسانی که فقط به آرزو تکیه می‌کنند و به عمل و تلاش نمی‌پردازند، قرار مده.^۲

---

^۱ بیانات در دیدار با اعضای شورای مرکزی و مسؤولان کمیته‌ی امداد امام خمینی (ره)، به مناسبت سالگرد تأسیس این نهاد ۱۳۷۰/۱۲/۱۲

^۲ بیانات در اجتماع مردم مشهد مقدس و زائران حضرت ثامن الحجج، علی بن موسی الرضا (ع) در روز عید سعید فطر ۱۳۷۱/۰۱/۱۵

تهذیب نفس

من در پایان عرایضم، برای نتیجه گیری از این سخن، به همه‌ی ملت ایران توصیه می‌کنم که موانع راه را شما باید بردارید. راه برای ما روشن است؛ موانع راه هم برای ملت ایران روشن است. باید این موانع را بردارید؛ هم موانع درونی و هم موانع بیرونی را. موانع درونی را باید با تضرع به درگاه پروردگار، با دعا، با توجه، با تربیت و تهذیب نفس، با تقویت اخلاق، با عبادت و با توسل، از پیش پا بردارید. اگر دل ما سالم نباشد، نمی‌توانیم دنیای سالمی درست کنیم. اگر در درون خودمان معیوب باشیم، نمی‌توانیم عیب جامعه و جهان را برطرف کنیم. ملت ایران بار سنگینی بردوش دارد و باید آن را به منزل برساند. باید دنیایی بسازد که هم برای خودش شیرین باشد و هم برای جوامع دیگر. شما می‌توانید چنین کاری بکنید؛ اما شرطش این است که هر یک از ما، درصدد تهذیب نفس خودمان باشیم. نماز با توجه، انس با قرآن، دعا و توسل، تضرع، روزه‌ی ماه رمضان و عبادات نیمه‌شب، مخصوصاً برای جوانان، که تأثیرپذیریشان زیاد است، می‌تواند مذهب نفس باشد.^۱

فرصت خودسازی

ماه رمضان فرصت خوبی برای خودسازی است. ما همان ماده‌ی خام هستیم که اگر روی خودمان کار کردیم و توانستیم این ماده‌ی خام را به شکلهای برتر تبدیل کنیم، آن کار لازم در زندگی را انجام داده‌ایم. هدف

---

^۱ بیانات در اجتماع مردم مشهد مقدس و زائران حضرت ثامن الحجج، علی بن موسی الرضا (ع) در

حیات همین است. وای به حال کسانی که روی خودشان از لحاظ علم و عمل کاری نکنند و همان طور که وارد دنیا شدند، به اضافی پوسیدگیها و ضایعات و خرابیها و فسادها که در طول زندگی برای انسان پیش می آید، از این دنیا بروند. مؤمن باید به طور دائم روی خودش کار کند؛ به طور دائم. نه این که خیال کنید «به طور دائم» زیادی است یا نمی شود؛ نه. هم می شود، هم زیادی نیست. اگر کسی مراقب خود باشد؛ مواظب باشد کارهای ممنوع و کارهایی را که خلاف است انجام ندهد و راه خدا را با جدیت پیماید، موفق می شود. این، همان خودسازی دائمی است و برنامه ی اسلام، متناسب با همین خودسازی به طور دائم است. این نماز پنجگانه - پنج وقت نماز خواندن - ذکر گفتن؛ «ایک نعت و ایک نستین» را تکرار کردن؛ رکوع کردن؛ به خاک افتادن و خدای متعال را تسبیح و تحمید و تهلیل کردن برای چیست؟ برای این است که انسان به طور دائم مشغول خودسازی باشد. منتها گرفتاریها زیاد است و همه گرفتاریم. گرفتاری زندگی؛ گرفتاری معاش؛ گرفتاری امور شخصی؛ گرفتاری اهل و اولاد، و انواع گرفتاریها مانع می شود که ما به خودمان، آن چنان که شایسته است، برسیم. لذا یک ماه رمضان را که خدای متعال قرار داده است، فرصت مغتنمی است. این ماه را از دست ندهید. مقصودم این است که اگر نمی توانیم به طور دائم در حال مراقبت و ساخت و ساز خودمان باشیم، اقلاً ماه رمضان را مغتنم بشماریم. شرایط هم در ماه رمضان آماده است. یکی از بزرگترین شرایط، همین روزه ای است که شما می گیرید. این، یکی از بزرگترین توفیقات الهی است. توفیق یعنی چه؟ توفیق یعنی این که خدای متعال چیزی را برای انسان، مناسب بیاورد. با واجب کردن روزه، خدای متعال زمینه ی مناسبی را برای من و شما

به وجود آورده است که قدری در این ماه به خودمان برسیم. روزه، نعمت بزرگی است. شکم خالی است و مبارزه با نفس، تا حدودی در اثنای روز، از جهات مختلف وجود دارد: هرچه را دوست دارید، نمی خورید و نمی آشامید و بسیاری از مشتهیات نفسانی را برای خودتان به مدت چند ساعت ممنوع می کنید. این، یک مبارزه با نفس است؛ مبارزه با هواست، و مبارزه با هوا، در رأس تمام کارهای نیک و خودسازیها قرار دارد.^۱

مزیت های چند برابر

ماه رمضان زمینه ی بسیار خوبی است و خدای متعال این فرصت را به من و شما داده که در این ماه، چنین امکانی را برای خودسازی پیدا کنیم. علاوه بر این که ساعات این ماه بسیار با برکت است و خدای متعال، از لحاظ طبیعی این لحظات و ساعات را این گونه قرار داده است، ساعات بسیار مغتنمی هم هست. یک رکعت نماز شما؛ یک کلمه ذکر «سبحان الله» شما؛ مختصر صدقه دادن شما، و یک صله ی رحم کوچکی که در این ماه بکنید، مزیتی چند برابر بیشتر از همین امور، وقتی در غیر ماه رمضان انجام می شود، دارد. این، فرصت بسیار خوبی است. زمینه ی خوبی است که انسان در این ماه به خودش برسد.^۲

کنترل هوا و هوس

برادران و خواهران! اگر به خودمان نرسیم، بدبختی است؛ روسیاهی است؛ محرومیت است؛ از چشم خدا افتادن است؛ از مقامات معنوی دور ماندن و

^۱ بیانات در روز اول ماه مبارک رمضان ۱۳۷۱/۱۲/۰۴

^۲ بیانات در روز اول ماه مبارک رمضان ۱۳۷۱/۱۲/۰۴

مجموعه توصیه ها و رهنمود های مقام معظم رهبری پیرامون ماه مبارک رمضان / ۳۸

از نعيم ابدی الهی، تهیدست ماندن است. پس باید به خودمان برسیم. ماه رمضان فرصت خوبی است. کتابهای اخلاق هم خوشبختانه در اختیار هست. لکن آن چیزی که آدم از مجموع می فهمد و آنچه مهم است، این است که انسان بتواند هوا و هوس خود را کنترل و مهار کند. این، اساس قضیه است.^۱

ماه دعا

ضمناً ماه رمضان ماه دعاست. دعاها را فراموش نکنید. دعاهاي وارد شده در ماه رمضان، یکی از آن نعم و فرصتهایی است که باید مغتنم بشمرید. این دعای ابي حمزه، این دعای افتتاح، این دعای جوشن وبقیه ادعیه ای که در روزها و شبها و سحرها و بقیه ساعات و اوقات مخصوص در ماه رمضان وارد شده است، واقعا از نعمتهای بزرگ الهی است. فرصت را مغتنم بشمارید.^۲

اهتمام به نوافل

من به ذهنم رسید که این توصیه را هم عرض کنم که این نوافل سی و چهار رکعتی که برای نمازهای روز و شب وارد شده است، بسیار با ارزش است. ماه رمضان فرصت خوبی است. ما غالباً اهل نوافل نیستیم. ولی ماه رمضان که می شود، چه مانعی دارد؟ کدام کار با دهان روزه، بهتر از نماز خواندن؟ چهار رکعت نماز ظهر است، قبل از این چهار رکعت، هشت رکعت نافله دارد؟ چهار دو رکعتی. چهار رکعت نماز عصر است و

---

^۱ بیانات در روز اول ماه مبارک رمضان ۱۳۷۱/۱۲/۰۴

^۲ بیانات در روز اول ماه مبارک رمضان ۱۳۷۱/۱۲/۰۴

قبل از این چهار رکعت، هشت رکعت نافله‌ی نماز عصر است. این نوافل را بخوانید. همچنین نوافل مغرب را که از اینها مهمتر است؛ و نیز نوافل شب که یازده رکعت است. همچنین نافله‌ی صبح که دو رکعت است. کسانی هستند که در ایام معمولی سال، برایشان مشکل است پیش از اذان صبح برای نماز شب بیدار شوند. ولی در این شبها، به طور قهري و طبیعی بیدار می‌شوند. این یک توفیق الهی است. چرا از این توفیق استفاده نکنیم؟ ان شاء الله فرصتهای ماه رمضان را مغتنم بشمارید.^۱

دعا، یکی از اسباب

دعا، وسیله‌ای در کنار وسایل دیگر است. به قول بزرگان از محققین و متفکرین ما، همچنان که در عالم وجود، خدای متعال دهها وسیله و سبب و علت قرار داده است، دعا هم یکی از سببهاست. در بسیاری از دعاها، حاجت و مقصود خواستن مطرح می‌شود. مثلاً فرض بفرمایید در همین دعای سحر ماه مبارک رمضان که دعای بسیار عالی‌المضمونی هم هست، بعد از آن که خدای متعال را به اسما و صفات سوگند می‌دهد، می‌گوید: دعا کن به آنچه که می‌خواهی و مقاصد خودت را از خدا بخواه. بعد از این همه قسم دادن خدای متعال، دعا مستجاب می‌شود.^۲

بیان معارف به زبان دعا

دعاهای صحیفه‌ی سجاده‌ی، دعای ابوحمزه‌ی ثمالی، دعای افتتاح، یا بقیه‌ی دعاهای ماه رمضان - شب و روز جمعه و بقیه‌ی اوقات - و تمام

^۱ بیانات در روز اول ماه مبارک رمضان ۱۳۷۱/۱۲/۰۴

^۲ خطبه‌های نماز جمعه‌ی تهران ۱۳۷۱/۱۲/۰۷

مجموعه توصیه ها و رهنمود های مقام معظم رهبری پیرامون ماه مبارک رمضان / ۴۰

این دعاهايي که از ائمه عليهم السلام به ما رسیده است، پر است از معارف اسلامي درباره‌ي توحيد، درباره‌ي نبوت، درباره‌ي حقوق، درباره‌ي وضع جامعه، درباره‌ي اخلاق، درباره‌ي حکومت و درباره‌ي همهي مسائلي که انسان احتیاج دارد از اسلام بدانند. در این دعاها، براي ما مطلبي هست که به زبان دعا، معارف بیان شده است و ائمه‌ي ما عليهم السلام، در دوران حاکمیت طواغیت، توانسته‌اند این معارف را از این راه به مردم برسانند. این هم یک دیدگاه دیگر در باب دعاست.^۱

فرصت دعا و تضرع

ماه رمضان را از دست ندهید. این فرصتها را رها نکنید. فرصت بسیار مغتنمي براي دعا و تضرع است. سعی کنیم باب دعا را به روي خودمان باز نگه داریم. اگر کسی توفیق دعا پیدا کند - دعای با توجه و با حال - باید بداند مورد لطف پروردگار قرار گرفته است و اجابت در مرحله‌ي بعد است. جامعه‌ي اسلامي باید جامعه‌ي دعا و تضرع و انابه‌ي الي الله باشد.^۲

جبران کرده های ناپسند

ماه رمضان، ماهي است که مي‌شود با تذکر و توجه در آن، به جبران کرده‌هاي ناپسند پرداخت. در «دعای ابو حمزه»، عبارتي بسیار تکان‌دهنده وجود دارد؛ که آن عبارت، این است: «و اعلم انک للراجي بموضع اجابه و للملهوفين بمرصد اغاثه و ان في اللهف الي جودک و الرضا بقضائک

---

^۱ خطبه‌هاي نماز جمعه‌ي تهران ۱۳۷۱/۱۲/۰۷

^۲ خطبه‌هاي نماز جمعه‌ي تهران ۱۳۷۱/۱۲/۰۷

۴۱ / رمضان، ماه فرصت ها ...

عوضاً من منع الباخلين و مندوحة عما في ايدي المستأثرين و ان الراحل اليك قريب المسافة و انك لا تحتجب عن خلقك الا ان تحجبهم الاعمال دونك» فرد دعا خوان و ثناگو، عرض مي کند: «اي خداي من! من اميد به تو را بر اميد به غير تو ترجيح دادم. پناه آوردن به تو را جايگزين پناه بردن به ديگران کردم و مي دانم اگر کسي به سوي تو بيايد، راه نزديک است...»^۱

دعا برای...

ماه رمضان را قدر بدانيد و براي سعادت خود، تقوای خود، آینده ي خود و فرزندان خود؛ براي پيشرفت روزافزون اين ملت بزرگ و اين انقلاب عظيم؛ براي فتوح روح آن بزرگمردی که همهي اين اوضاع و احوال به برکت اراده، ايمان، تقوا و اقدام اوست - که خداوند روح او را در ملکوت اعلي، با ارواح انبيا و اوليا محشور فرمايد - دعا کنید.^۲

دعاهای بزرگ

يک مطلب ديگر در باب دعا اين است که براي برآمدن حاجات، هيچ حاجتي را آن قدر بزرگ نشماريم که بگوئيم: «اين حاجت را ديگر نمي شود از خدا خواست، چون خيلي بزرگ است». نه. اگر حاجت، به خلاف طبيعت و سنن آفرينش نيست، اگر محال نيست، هر چه هم بزرگ باشد، مسأله اي نيست و از خدا بخواهيد. شما در هر روز از ماه رمضان - بنا بر مأثور - بعد از هر نماز مي گوييد: «اللهم ادخل علي اهل القبور

---

^۱ بيانات در خطبه هاي نماز جمعه ي سوم رمضان ۱۴۱۵ ۱۳۷۳/۱۱/۱۴

^۲ بيانات در خطبه هاي نماز جمعه ي سوم رمضان ۱۴۱۵ ۱۳۷۳/۱۱/۱۴

مجموعه توصیه ها و رهنمود های مقام معظم رهبری پیرامون ماه مبارک رمضان / ۴۲

السرور. اللهم اغن كل فقير» از خدا می خواهید همه ی فقرا را غنی کند. فقط فقرای ایران را نمی گوئید. «اغن كل فقير» یعنی همه ی فقرای اسلام غنی شوند. اینها، خیلی مهم است. (من در آن جهت دوم، باز هم، ان شاء الله، به همین موضوع برمی گردم.) خواسته و حاجت بزرگی است، وقتی می گوئید «خدایا، همه ی فقرا را غنی کن». خوب؛ از خدا می خواهیم. چرا نشود خواست؟! اگر موانع بر سر راه غنی شدن برطرف گردد، چرا نشود؟! پدیده ی فقر که یک امر ذاتی در جامعه نیست. فقر در جوامع بشری، یک امر تحمیلی است. فقر را قدرتهای ستمگر و زورگو و زیاده طلب عالم، بر افراد و بر ملتها تحمیل می کنند. اگر این قدرتها از میان بروند، چرا دعای «اللهم اغن كل فقير» مستجاب نشود؟! ممکن است چنین حاجتی برآورده شود.^۱

اصلاح احوال

در حلول ماه رمضان، بعد از هر نماز، مستحب است دعایی خوانده شود که در آن، این طور به پروردگار عرض شده است: «اللهم اصلح كل فاسد من امور المسلمين. اللهم سد فقرنا بغناك. اللهم غير سوء حالنا بحسن حالک». پروردگارا! بدی احوال ما را با نیکویی حال و لطف و فضل خود ترمیم و اصلاح کن. این را از خدا خواسته ایم. این، به دست خود من و شما هم هست.^۲

^۱ بیانات در خطبه های نماز جمعه ی تهران ۱۳۷۳/۱۱/۲۸

^۲ بیانات در خطبه های نماز عید فطر ۱۳۷۴/۱۲/۰۱

۴۳ / رمضان، ماه فرصت ها ...

بزرگترین محصول رمضان

تقوا را مراقبت کنیم و به یکدیگر توصیه نماییم. من هم به شما برادران و خواهران توصیه می‌کنم که تقوای الهی را فراموش نکنید. بزرگترین محصول ماه رمضان، تقواست. آنچه را به دست آورده‌اید، حفظ کنید و برای سالهای آینده و ان شاء الله تا آخر عمر، افزایش دهید.^۱

طلب مغفرت

در دعای وداع ماه مبارک رمضان - که دعای چهل و پنجم صحیفه سجاده است - امام سجاد علیه الصلاه والسلام به ذات مقدس ربوبی عرض می‌کند: «انت الذي فتحت لعبادك بابا الي عفوك»؛ تو آن کسی هستی که به روی بندگان، دری به عفو خودت باز کردی. «و سميته التوبه»؛ و اسم آن باب را باب توبه گذاشتی. «و جعلت علي ذلك الباب دليلا من وحيك لئلا يضلوا عنه»؛ و یک راهنما هم از قرآن و وحی برای این در گذاشتی تا بندگان تو این در را گم نکنند. بعد از جملاتی می‌فرماید: «فما عذر من اغفل دخول ذلك المنزل بعد فتح الباب و اقامه الدليل»؛ انسان، دیگر عذرش چیست که از این در گشوده و از این مغفرت الهی، استفاده نکند! راه مغفرت الهی هم، استغفار - یعنی طلب مغفرت - است. از خدا باید مغفرت را بخواهید.^۲

---

^۱ بیانات در خطبه‌های نماز عید فطر ۱۳۷۴/۱۲/۰۱

^۲ بیانات در خطبه‌های نماز جمعه تهران ۱۳۷۵/۱۰/۲۸

جلب رحمت الهی با استغفار

عزیزان من! ماه رمضان را برای استغفار مغتنم بشمارید و از خدای متعال طلب مغفرت کنید. ملت ما با این روحیه‌ی فداکاری، با این استقامتی که نشان داده، با این کار بزرگی که کرده است، با جوانان نورانی و خوبی که دارد (این جوانان با این تعداد، غیر از جامعه‌ی ما، قطعا در هیچ جای عالم وجود ندارد) با این زنان و مردان و مادران و فداکارهای گوناگونی که از این مردم سرزده است، استعداد پیشرفت زیادی در زمینه‌های مادی و معنوی، دنیایی و اخروی دارد. این ملت، با استغفار، رحمت الهی را به سوی خود جلب کند.^۱

تقوا، هدف عمده‌ی روزه‌ی رمضان

چون این روزها، روزهای سید پرهیزکاران و سرور متقین عالم است. درس بزرگ این روزها برای ما تقواست. مراقب خود باشیم. در کار خود، در رفتار خود، در سخن خود، در معاشرت خود، حتی در آنچه که در ذهن ما می‌گذرد - خطورات قلبی خود - دقت کنیم، مواظب آنها باشیم و سعی کنیم که از راه خدا و راه حق منحرف نشویم. این، تقواست و یکی از هدفها و شاید هدف عمده‌ی روزه‌ی ماه رمضان این است که ذخیره‌ی تقوا را در ما به وجود آورد و به انسانهای پرهیزکارمان تبدیل کند.^۲

^۱ بیانات در خطبه‌های نماز جمعه‌ی تهران ۱۳۷۵/۱۰/۲۸

^۲ بیانات در خطبه‌های نماز جمعه‌ی تهران ۱۳۷۵/۱۱/۱۲

هدف از روزه، تقوای الهی

هدف از روزه، تقوای الهی است و یکی از بزرگترین دستاوردهای ماه مبارک رمضان است. امیدوارم من و شما بتوانیم به برکت این ماه، در رفتار خود، در گفتار خود، در احساسات و اندیشه‌های خود، تقوای الهی و آن مراقبت عظیم را حاکم کنیم و خود را یک قدم به کمال انسانی نزدیک سازیم.^۱

صحنه ی ترک گناهان

همه‌ی این عبادت و دیگر عبادات، برگرد این محور می‌گردد که انسان با مشتهیات نفسانی و با لذایذی که انسان را به پستی می‌کشاند و برده می‌کند، مبارزه کند. افسار گسیخته کردن نفس انسانی، هنر نیست. هر چه در توان داری لذت ببری، برای انسان کمال نیست؛ این از مقوله‌ی حیوانیت است. انسان هم یک جنبه‌ی حیوانی دارد؛ تقویت جنبه‌ی حیوانی است. البته جنبه‌ی حیوانی هم جزو ماست و نخواستند که ما آن را نداشته باشیم. خوردن، آشامیدن، استراحت کردن، لذت مباح بردن، جزو وجود ماست؛ اشکال هم ندارد و کسی آنها را منع هم نکرده است. آنچه ممنوع است، این است که انسان در این جنبه غرق شود. مادیگری، انسان را به غرق شدن در این جنبه می‌کشاند. ادیان و روشهای عقلانی عالم - که روش الهی، مبتنی بر پایه‌های عقلانی است - جلو انسان را می‌گیرد، تا در این سراسیمه لذت‌بری از لذایذ و مشتهیات زندگی، اختیار خود را از دست ندهد و فرو نغلتد. هر دعوتی که انسان را به لجام گسیختگی در

---

^۱ بیانات در خطبه‌های نماز جمعه‌ی تهران ۱۳۷۶/۱۰/۱۲

مجموعه توصیه ها و رهنمود های مقام معظم رهبری پیرامون ماه مبارک رمضان / ۴۶

لذات بکشاند، دعوت به آتش و دعوت به بدبختی و هلاکت است. به طور کلی، دعوت انبیا، دعوت حکما، دعوت های الهی، در جهت کف نفس از این لذایذ است، که روزه هم از این قبیل است. به همین خاطر است که در روایات ما، ماه رمضان یک صحنه ی مناسب شمرده شده است؛ برای این که انسان در این ماه تمرین کند و مجموعه ی گناهان را ترک گوید.^۱

روزه ی همه ی اعضا و جوارح

یک روایت از امام صادق علیه الصلوة والسلام است که خطاب به «محمد بن مسلم» می فرماید: «یا محمد! اذا صمت فلیصم سمعک و بصرک و لسانک و لحمک و دمک و جلدک و شعرک و بشرک». امام صادق به این یار و شاگرد نزدیک خودشان می فرمایند که وقتی روزه می گیری، باید شنوایی تو روزه گیر باشد، بینایی تو روزه بگیرد، زبان تو روزه بگیرد، گوشت و خون و پوست و موی و بشره ی تو روزه دار باشد؛ دروغ نگویی، انسان های مؤمن را دچار بلا نکنی، دل های ساده را اغوا نکنی، برای برادران مسلمان و جامعه ی اسلامی توطئه درست نکنی، بدخواهی نکنی، بددلی نکنی، تهمت نری، کم فروشی نکنی، امانتداری کنی. انسانی که در ماه رمضان با کف نفس خود، از خوردن و آشامیدن و مشت های نفسانی و جنسی روزه می گیرد، باید زبان خود، چشم خود، گوش خود، و همه ی اعضا و جوارح خود را روزه دار بداند و خود را در محضر خدای متعال و دوری گزیده از گناهان بینگارد. دنباله ی روایت می فرماید: «و لا یكون يوم صومک کیوم فطرک»؛ روز روزه ی تو، مثل روز فطر تو نباشد؛ مثل روزهای عادی باشد. روز ماه رمضان هم همان گونه رفتار کنی که در

---

^۱ بیانات در خطبه های نماز جمعه ی تهران ۱۳۷۶/۱۰/۱۲

۴۷ / رمضان، ماه فرصت ها ...

روزهاي عادي رفتار كردي. بايد به تربيت نفس توجه كني و اين فرصت را مغتنم بشماري.^۱

استفاده از فرصت رمضان

برادران و خواهران عزيز! از اين فرصت استفاده كنيم. ماه رمضان يك فرصت بسيار مغتنم است، براي اين كه خودمان را به خدا نزديك كنيم، به كمال نزديك كنيم، از مفساد دور كنيم، از گناهان پاك كنيم. اين دعاهايي كه در اين ماه هست، اين استغفاري كه در اين ماه مستحب است، همه فرصت است؛ مبدا اين فرصتها از دست برود. اين ماه رمضان به زودي تمام خواهد شد. اگر تا ماه رمضان ديگر زنده بمانيد، آن هم مثل برق و باد خواهد گذشت. اين فرصتهاي ذي قيمت از دست خواهد رفت؛ از هر روز و ساعتش بايد استفاده كنيد. من به شما برادران و خواهران نمازگزار؛ بخصوص به جوانان توصيه مي كنم كه از اين بهار رحمت الهي استفاده كنيد، استغفار كنيد، در خانه ي خدا برويد، از گناهان تن و گناهان روح و گناهان فكر و قلب استغفار كنيد. آن جامعه اي كه اين طور محل استغفار الهي و توبه ي الي الله باشد، جامعه ي نوراني خواهد بود و به بركت آن نورانيت، پروردگار متعال خيرات را بر جامعه نازل خواهد كرد؛ همچنان كه به بركت همين دلهاي پاك و ارواح طيبه ي شما مردم در طول اين هجده، نوزده سال پيروزي انقلاب، بركات و خيرات و لطف خودش

---

^۱ بيانات در خطبه هاي نماز جمعه ي تهران ۱۳۷۶/۱۰/۱۲

مجموعه توصیه ها و رهنمود های مقام معظم رهبری پیرامون ماه مبارک رمضان / ۴۸

را بر این ملت و بر این کشور نازل کرده است. برای حفظ و جلب رحمت الهی، باید به در خانه‌ی خدا رفت.^۱

اهمیت استغفار

یکی از هدفهای مهم روزمره‌ی ماه رمضان این است که ما تقوا پیدا کنیم؛ «لعلکم تتقون». و بنده وقتی اعمالی را که در ماه رمضان، از سوی شارع مقدس مورد اهتمام است، ملاحظه می‌کنم - یعنی روزه‌ی ماه رمضان، تلاوت قرآن مجید، خواندن دعاها و مآثور و توسل‌هایی که به ذیل عنایات حضرت باری تعالی وجود دارد - می‌بینم در میان این چهار عنصر بسیار مهم که روزه‌ی ماه رمضان، واجب هم هست، آنچه برای ما خیلی اهمیت دارد، استغفار است؛ طلب مغفرت، طلب گذشت از سوی پروردگار عالم نسبت به آنچه از روی قصور، از روی جهالت و خدای نکرده از روی تقصیر، از ما سر زده است.^۲

تأمل و تدبیر

عزیزان من! فرصت روزه و امساک و فضایی عبادت و معنویت را قدر بدانیم و قدری خودمان را به خدا نزدیک کنیم. از گناهان دوری کردن، به قربات و اعمال عبادی هرچه نزدیکتر شدن، اخلاق و رفتار و صفات و خصال انسانی را هرچه در خود زنده‌تر و فعالتر کردن، اموری است که در این ماه می‌تواند حقیقتاً برای هر کسی و برای هر مجموعه‌ای مایه‌ی برکت باشد. از قرآن درس بگیریم. از دعاها درس و حکمت بیاموزیم. قدری در

---

^۱ بیانات در خطبه‌های نماز جمعه‌ی تهران ۱۳۷۶/۱۰/۱۲

^۲ بیانات در خطبه‌های نماز جمعه‌ی تهران ۱۳۷۶/۱۰/۲۶

هدف از خلقت خود، در آفرینش خود، در نعمتهای بزرگ خدای خود و در وظایف عظیمی که بر دوش ماست، تأمل و تدبر کنیم. در مرگ و حساب الهی و ارزش عبادات و اعمال - آن گاه که همراه با اخلاص باشد - تأمل کنیم. آن وقت ماه رمضان، حقیقتاً ماه مبارکی خواهد شد که امیدوارم برای همه‌ی ما چنین چیزی در این ماه مبارک پیش بیاید.^۱

تلاش برای دعا

عزیزان من! ماه رمضان است؛ دعا کنید، دعا را قدر بدانید، زمان را قدر بدانید، حاجات بزرگ را، حاجات امت اسلامی را، حاجات کشور اسلامی را، حاجات ملت خودتان را، حاجات شخصی خودتان را، مورد توجه قرار دهید و آنها را متضرعانه و مجدانه از خدای متعال بخواهید و هر کس، تعهد کند این دعایی که می‌کند، هر آنچه که از عملکرد او احتیاج دارد، پای آن بایستد و بگوید من حاضرم در راه خدا تلاش کنم. البته این تلاش، همیشه به معنای جنگیدن و جبهه رفتن و کتک خوردن و امثال اینها نیست - موارد خاصی است که آن طور پیش می‌آید - اما همیشه به معنای صادق بودن، بر سر مبنا و اصل ایستادن، به آینده امیدوار بودن، دشمن را دشمن دانستن است. فرصت دعا را مغتنم بشمارید؛ خدای متعال این دعاها را مستجاب خواهد کرد و خواسته‌ها برآورده خواهد شد. جامعه‌ی ما اگر جامعه‌ی تقوا و دعا و معنویت باشد، بسیاری از مشکلات مادی او هم قطعاً برطرف خواهد شد.^۲

---

^۱ خطبه‌های نماز جمعه‌ی تهران ۱۳۷/۱۰/۰۴

^۲ خطبه‌های نماز جمعه‌ی تهران ۱۳۷/۱۰/۰۴

سه مرحله روزه

روزه که از آن به عنوان تکلیف الهی یاد می کنیم، در حقیقت یک تشریف الهی است؛ یک نعمت خداست؛ یک فرصت بسیار ذي قیمت برای کسانی است که موفق می شوند روزه بگیرند؛ البته سختیایی هم دارد. همه ی کارهای مبارک و مفید، از سختی خالی نیست. بشر بدون تحمل سختیها به جایی نمی رسد. این مقدار سختی که در تحمل روزه گیری وجود دارد، در مقابل آنچه که از روزه عاید انسان می شود، چیز کم و سرمایه ی اندکی است که انسان مصرف می کند و سود بسیاری را می برد. سه مرحله برای روزه ذکر کرده اند؛ هر سه مرحله هم برای کسانی که اهل آن هستند، مفید است.

مرحله اول روزه داری

یک مرحله، همین مرحله ی عمومی روزه است؛ یعنی پرهیز از خوردن و نوشیدن و سایر محرمات. اگر تنها محتوای روزه ی ما همین امساک باشد، این منافع زیادی دارد. هم ما را می آزماید و هم به ما می آموزد؛ هم درس هست، هم آزمایش برای زندگی است. تمرین و ورزش است؛ یک ورزش بسیار با اهمیت تر از ورزش جسمانی در این کار وجود دارد. روایاتی از ائمه علیهم السلام وارد شده است که به همین مرحله از روزه توجه دارد. یک روایت از امام صادق علیه الصلاه والسلام است که می فرماید: «لیستوی به الغنی و الفقیر»؛ خدای متعال روزه را واجب کرده است، تا در این ساعات و روزها، فقیر و غنی با یکدیگر برابر شوند. انسانی که تهیدست و فقیر است، نمی تواند در طول روز هرچه هوس کرد، بخورد و بخورد و بیاشامد؛ اما آدمهای غنی، در طول روز، هرچه که هوس

می‌کند و هر چه که می‌خواهند، برایشان فراهم است. غنی، حال فقیر و گرسنگی فقیر و تهیدستی او را از به‌دست آوردن چیزهایی که مورد اشتیاق اوست، درک نمی‌کند؛ اما در روزی که روزه می‌گیرد، همه یکسانند و با اختیار خودشان، از مشتهیات نفسانی محرومند. یک روایت دیگر از امام رضا علیه‌السلام نقل شده است که به نکته‌ی دیگری اشاره دارد. می‌فرماید: «لَکِی یَعْرِفُوا الْمَجُوعَ وَ الْعَطَشَ وَ یَسْتَدْلُوا عَلِی فِقْرِ الْآخِرَةِ» در این روایت، به تهیدستی و گرسنگی و تشنگی روز قیامت اشاره می‌شود. در روز قیامت، یکی از ابتلائات انسان، تشنگی و گرسنگی است که در آن حالت، انسان در مقابل مؤاخذه و سؤال و جواب الهی قرار می‌گیرد. انسان باید در گرسنگی و تشنگی روز ماه رمضان، به آن حالت روز قیامت توجه کند و به آن لحظه‌ی بسیار سخت و دشوار متنبه شود.

باز روایت دیگری از امام رضا علیه‌السلام است که به بعد دیگری از ابعاد روزه در همین مرحله‌ی گرسنگی و تشنگی کشیدن توجه می‌کند. آن، این است که می‌فرماید: «صَابِرًا عَلِی مَا أَصَابَهُ مِنَ الْجُوعِ وَ الْعَطَشِ». قدرت صبر به انسان داده می‌شود که بتواند گرسنگی و تشنگی را تحمل کند. انسانهای نازپرورده - کسانی که معنای گرسنگی و تشنگی را نچشیده‌اند و نفهمیده‌اند - قدرت صبر و تحمل هم ندارند؛ در بسیاری از میدانها، خیلی زود از پا درمی‌آیند و امتحانهای گوناگون زندگی، آنها را درهم می‌فشرده و له می‌کند. انسانی که گرسنگی و تشنگی را چشیده است، معنای اینها را می‌داند و در مقابل دشواریهایی که از این راه ممکن است پیش بیاید، قدرت تحمل دارد. ماه رمضان، این قدرت تحمل و این صبر را به همه می‌دهد. یک روایت دیگر هم در همین زمینه عرض می‌کنم که آن هم از امام رضا علیه‌السلام است؛ گرچه شاید این یکی، دو مورد،

فقره‌هایی یک حدیث باشد. «و راضا لهم علي اداء ما کلفهم»؛ یعنی تحمل گرسنگی و تشنگی و اجتناب از مشتهیات نفسانی در روز ماه رمضان، یک نوع ریاضت است که انسان را بر اداء تکالیف گوناگون زندگی قادر می‌سازد. البته منظور، ریاضتهای شرعی و ریاضتهای الهی و ریاضتهای اختیاری است. یکی از چیزهایی که انسان را قدرتمند می‌کند و بر پیمودن راههای دشوار زندگی توانا می‌سازد، ریاضت کشیدن است که خلیها به آن پناه می‌برند. این یک ریاضت شرعی است. بنابراین، در همین چند حدیثی که خوانده شد، می‌بینید که همین مرحله از روزه - یعنی مرحله‌ی تحمل گرسنگی و تشنگی - در اغنیا احساس همسانی با فقرا ایجاد می‌کند؛ احساس گرسنگی روز قیامت را به انسان منتقل می‌کند؛ صبر و تحمل در مقابل شدائد را به انسان می‌بخشد؛ صبر بر اداء تکلیف را به عنوان یک ریاضت الهی به انسان اهداء می‌کند؛ یعنی این همه فواید در همین مرحله است. علاوه بر خالی بودن شکم از غذا و اجتناب از کارهایی که در حال عادی برای انسان مباح است، نورانیت و صفا و لطافتی هم به انسان می‌دهد که بسیار مغتنم است.

مرحله دوم روزه داری

مرحله‌ی دوم روزه، پرهیز از گناه است؛ یعنی نگاهداری گوش و چشم و زبان و دل - حتی طبق بعضی از روایات - نگاهداری بشره‌ی انسان، پوست بدن و موی بدن انسان از گناه. از امیرالمؤمنین علیه‌السلام نقل شده است که «الصيام اجتناب المحارم كما يمتنع الرجل من الطعام والشراب»؛ همان‌طوری که از غذا و از آشامیدنی و از مشتهیات نفسانی اجتناب می‌کنید، از گناه هم اجتناب کنید. این یک مرحله‌ی بالاتر برای روزه

است. این فرصت ماه رمضان، فرصت مغتنمی است که انسان تمرین اجتناب از گناه کند. بعضی از جوانان در مراجعاتی که دارند، به بنده التماس دعا که می‌کنند، از جمله مکرر می‌گویند شما دعا کنید که ما بتوانیم گناه نکنیم. البته دعا کردن خوب و لازم است و می‌کنیم؛ اما گناه نکردن، به اراده‌ی انسان احتیاج دارد. باید تصمیم بگیرید که گناه نکنید و وقتی تصمیم گرفتید، این کار بسیار آسانی خواهد شد. اجتناب از گناه، چیزی است که مثل یک کوه در چشم انسان جلوه می‌کند؛ اما با تصمیم، مثل یک زمین هموار می‌شود. در ماه رمضان، بهترین فرصت است که همه این را تمرین بکنند. روایت دیگری از فاطمه‌ی زهرا سلام‌الله‌علیها نقل شده است که فرمود: «ما یصنع الصائم بصیامه اذا لم یصن لسانه و سمعه و بصره و جوارحه»؛ انسان از روزه چه بهره‌ای خواهد برد، اگر زبان و گوش و چشم و جوارح خود را از گناه باز ندارد؟ در یک روایت نقل شده است که زنی به خدمتکار خود اهانت کرد. ظاهراً آنها در همسایگی پیامبر، یا مثلاً در سفری همراه آن حضرت بودند. پیامبر اکرم طعمای در دستشان بود، به او تعارف کردند و فرمودند: از این بخور. آن زن گفت من روزه‌ام. نقل شده است که پیامبر به او این‌طور فرمودند: «کیف تکنین صائمه و قد سببت جاریتک»؛ چطور تو روزه‌ای؛ در حالی که به خدمتکار خودت دشنام داده‌ای؟ «ان الصوم لیس من الطعام و الشراب»؛ روزه فقط این نیست که از خوراک و نوشیدنی اجتناب کنید. «و انما جعل الله ذلک حجاباً عن سواهما من الفواحش من الفعل والقول»؛ خدا خواست که انسان روزه‌دار به سراغ گناهان و آلودگیها نرود؛ و از جمله‌ی این گناهان، گناهان زبان است؛ بدگویی و اهانت به دیگران است. از جمله‌ی این گناهان، گناهان دل است؛ دشمنی و کینه‌ی دیگران را در دل پروراندن است. بعضی

گناهان به معنای اصطلاح شرعی است؛ بعضی گناهان اخلاقی است؛ مراتب گوناگونی دارد. پس، مرحله‌ی دوم روزه‌داری این است که انسان بتواند از گناهان، خود را جدا کند و بخصوص شما جوانان عزیز از این فرصت استفاده کنید. شما جوانید. جوان، هم قدرت و توانایی دارد و هم صافی دل و نورانیت دل برای او یک فرصت است. در طول ماه رمضان، از این فرصت استفاده کنید و اجتناب از گناهان را - که مرحله‌ی دوم روزه‌داری است - تمرین نمایید.

مرحله‌ی سوم روزه‌داری

مرحله‌ی سوم از روزه‌داری، پرهیز از هرچیزی است که ذهن و ضمیر انسان را از یاد خدا غافل کند. این، آن مرحله‌ی بالایی روزه‌داری است که در حدیث آن‌طور که وارد شده است، پیامبر به حضرت پروردگار (جَلَّتْ عَظَمَتُهُ) عرض می‌کند: «یا رَبِّ و ما میراث الصَّوْمِ»؛ دستاورد روزه چیست؟ ذات اقدس ربوبی فرمود: «الصَّوْمُ یورث الحکمة و الحکمة تورث المعرفة و المعرفة تورث الیقین فاذا استیقن العبد لا یبالی کیف اصبح بعسر ام یسر»؛ روزه سرچشمه‌های حکمت را در دل می‌جوشاند. وقتی که حکمت بر دل حاکم شد، آن معرفت نورانی و روشن به‌وجود می‌آید. معرفت که به‌وجود آمد، همان یقینی به‌وجود می‌آید که حضرت ابراهیم از خدای متعال آن را می‌خواست و در دعاها ی این ماه مرتب درخواست شده است. وقتی کسی دارای یقین بود، همه‌ی دشواریهای زندگی بر او آسان می‌شود و انسان شکست‌ناپذیر از حوادث می‌گردد. ببینید چقدر اهمیت دارد! این انسانی که می‌خواهد در مدّت سالهای عمر خود، یک راه تعالی و تکامل را پیماید، در مقابل مشکلات و حوادث

زندگی و موانع راه، شکست ناپذیر می شود. یقین، چنین حالتی به انسان می دهد. اینها ناشی از روزه است. وقتی که روزه یاد خدا را در دل زنده کرد و فروغ معرفت خدا را در دل به وجود آورد و دل را روشن نمود، اینها به دنبالش می آید. هر چیزی که انسان را از یاد خدا غافل کند، به روزه برای این مرحله مضر است. خوشا به حال کسانی که می توانند خود را به این مرحله برسانند. البته ما باید آرزو کنیم و از خدا بخواهیم و همّت کنیم که خودمان را به این مرحله برسانیم.^۱

اولین مرحله خودسازی

آنچه که من به مردم عزیزمان در این خطبه عرض می کنم، این است که بزرگترین درس ماه رمضان، خودسازی است. اولین و مهمترین قدم خودسازی هم این است که انسان به خود و به اخلاق و رفتار خود با نظر انتقادی نگاه کند؛ عیوب خود را با روشنی و دقت ببیند و سعی در برطرف کردن آنها داشته باشد. این از عهده‌ی خود ما برمی آید و این تکلیفی بر دوش ماست.^۲

مبارزه با فقر

به برکت ماه رمضان، برای مسلمان فرصتی پیش می آید که باید از آن در جهت تقویت حیات معنوی و نشاط مادی خود استفاده کند. یکی از درسهای بزرگ ماه رمضان که در خلال دعا و روزه و تلاوت قرآن در این ماه باید آن را فرا بگیریم و استفاده کنیم، این است که با چشیدن

---

^۱ خطبه‌های نماز جمعه‌ی تهران ۱۳۷۸/۰۹/۲۶

^۲ بیانات در خطبه‌های نماز عید سعید فطر ۱۳۸۰/۰۹/۲۵

مجموعه توصیه ها و رهنمود های مقام معظم رهبری پیرامون ماه مبارک رمضان / ۵۶

گرسنگی و تشنگی، به فکر گرسنگان و محرومان و فقرا بیفتیم. در دعای روزهای ماه رمضان می‌گوییم: «اللهم اغن کل فقیر. اللهم اشبع کل جائع. اللهم اکس کل عریان». این دعا فقط برای خواندن نیست؛ برای این است که همه خود را برای مبارزه با فقر و مجاهدت در راه ستردن غبار محرومیت از چهره‌ی محرومان و مستضعفان موظف بدانند. این مبارزه، یک وظیفه‌ی همگانی است.^۱

احساس مسئولیت در برابر فقیر

در ماه رمضان، به برکت روزه، طعم گرسنگی و تشنگی و نرسیدن به آنچه اشتها ی نفس انسان است را درک کردیم و چشیدیم. این باید ما را به احساس مسئولیتی که اسلام در قبال مسأله‌ی مهم فقر و فقیر از یکایک مسلمانان خواسته است و بر دوش آنان وظیفه نهاده است، نزدیک کند.^۲

کم کردن اسراف و زیاده روی

امروز در جامعه‌ی ما فقر وجود دارد. وظیفه‌ی ما به عنوان نظام اسلامی، ریشه‌کن کردن فقر در جامعه است. نباید در جامعه محرومیت باشد. این تکلیف ماست به عنوان دولت، به عنوان نظام اسلامی، به عنوان آحاد مردم. «کلکم راع و کلکم مسؤول عن رعیتة»؛ این وظیفه‌ی همه است. هر کدام به نحوی تجمل و اسراف و زیاده‌روی را کم کنیم. این درس ماه رمضان است. این کار، همت و گذشت و بصیرت و آگاهی می‌خواهد. از خدای متعال کمک بخواهیم.^۳

---

^۱ بیانات در خطبه‌های نماز عید فطر ۱۳۸۱/۰۹/۱۵

^۲ بیانات در خطبه‌های نماز عید فطر ۱۳۸۱/۰۹/۱۵

^۳ بیانات در خطبه‌های نماز عید فطر ۱۳۸۱/۰۹/۱۵

سفره ی ضیافت الهی

این که می گویند ماه رمضان، ماه ضیافت الهی است و سفره ی ضیافت الهی پهن است، محتویات این سفره چه چیزهایی است؟ محتویات این سفره که من و شما باید از آن استفاده کنیم، یکی اش روزه است؛ یکی اش فضیلت قرآن است - قرآن را گذاشتند در این سفره ی با فضیلت زیاد، بیش از ایام دیگر؛ و به ما گفتند که تلاوت قرآن کنید - یکی اش همین دعاهایی است که می خوانیم؛ «یا علی و یا عظیم»، دعای افتتاح، دعای ابو حمزه؛ اینها همان مانده هایی است که سر این سفره گذاشته شده. بعضی هستند که وقتی از کنار سفره رد می شوند، این قدر حواسشان پرت است و متوجه ی جاهای دیگرند که اصلا سفره را نمی بینند. داریم کسانی را که اصلا سفره ی ماه رمضان را نمی بینند؛ یادشان نیست که ماه رمضانی آمد و رفت. بعضی هستند که سفره را می بینند، اما به خاطر همان سر گرمی ها و اشتغال، وقت ندارند سر این سفره بنشینند؛ می خواهند سراغ یک سر گرمی بروند؛ کار دیگری دارند - دنبال دکان، دنبال کار، دنبال دنیا، دنبال شهوات - مجال این که سر این سفره بنشینند و از آن بهره ببرند، ندارند. بعضی دیگر هم هستند که نه، سر سفره می نشینند، سفره را می بینند، قدرش را هم می دانند؛ لیکن آدمهای خیلی قانعی اند؛ به کم قناعت می کنند؛ لقمه یی برمی دارند و می روند؛ نمی نشینند پای سفره، خودشان را بهره مند و سیراب کنند و از آنچه در سفره هست، خود را معظوظ کنند؛ لقمه ی مختصری برمی دارند و می روند. بعضی هستند که احساس بی میلی می کنند؛ یعنی اشتهایشان تحریک نمی شود؛ به خاطر این که غذای پوچ بیهوده یی را خورده اند و پای سفره ی ضیافتی که رنگین و جذاب و مقوی است، اصلا اشتها ندارند. بعضی هم هستند که نه، در حد اشتها - که

اشتهایشان هم زیاد است - از این سفره استفاده می کنند و واقعا سیر نمی شوند؛ چون مائده، مائده‌ی معنوی است. تمتع به این مائده، فضیلت است؛ چون فتوح و انفتاح و تعالی روح انسانی است، هر چه انسان از این مائده بیشتر استفاده کند، روح انسان تعالی بیشتری پیدا می کند و به هدف خلقت نزدیکتر می شود. این، غیر از موائد جسمانی است. مائده‌ی جسمانی برای رفع نیازی است که بشود انسان بدن را راه برد. زیاده روی در آن، یک اشتباه و خطاست؛ یک غلط است. در مائده‌ی روحی و معنوی این طور نیست؛ چون اصلا خلقت ما برای تعالی معنوی و تعالی روحی است. مائده‌ی روحی چیزی است که این تعالی را برای ما امکان پذیر، تسهیل و محقق می کند. بنابراین هر چه بیشتر بتوانیم استفاده کنیم، باید بکنیم.^۱

تلاوت قرآن

دوستان سعی کنند در همه‌ی اوقات - بخصوص در ماه رمضان - تلاوت قرآن را از یاد نبرند. قرآن نباید از زندگی تان حذف شود. تلاوت قرآن را حتما داشته باشید؛ هر چه ممکن است. تلاوت قرآن هم با تأمل و تدبر اثر می بخشد. تلاوت عجله‌یی که همین طور انسان بخواند و برود و معانی را هم نفهمد یا درست نفهمد، مطلوب از تلاوت قرآن نیست؛ نه این که بی فایده باشد - بالاخره انسان همین که توجه دارد این کلام خداست، نفس این یک تعلق و یک رشته‌ی ارتباطی است و خود همین هم مغنم است و نباید کسی را از این طور قرآن خواندن منع کرد لیکن تلاوت قرآنی که مطلوب و مرغوب و مأمور به است، نیست. تلاوت قرآنی

---

^۱ بیانات در دیدار اعضای هیأت دولت ۱۳۸۴/۰۷/۱۷

مطلوب است که انسان با تدبر بخواند و کلمات الهی را بفهمد، که به نظر ما می شود فهمید. اگر انسان لغت عربی را بلد باشد و آنچه را هم که بلد نیست، به ترجمه مراجعه کند و در همان تدبر کند؛ دو بار، سه بار، پنج بار که بخواند، انسان فهم و انشراح ذهنی نسبت به مضمون آیه پیدا می کند که با بیان دیگری حاصل نمی شود؛ بیشتر با تدبر حاصل می شود؛ این را تجربه کنید. لذا انسان بار اول وقتی مثلاً ده آیه مرتب به هم را می خواند، یک احساس و یک انتباه دارد؛ بار دوم، پنجم، دهم که همین را با توجه می خواند، انتباه دیگری دارد؛ یعنی انسان انشراح ذهن پیدا می کند. هرچه انسان بیشتر انس و غور پیدا کند، بیشتر می فهمد؛ و ما به این احتیاج داریم.^۱

صبر بر طاعت

صبر بر طاعت یعنی وقتی که یک کار لازم را، یک کار واجب را، یک امر عبادی را، اطاعت خدا را می خواهید انجام بدهید، از طولانی شدن آن ملول و خسته نشوید؛ میان راه رها نکنید. حالا مثلاً در امور عبادی ظاهری، شخصی، فرض کنید که فلان نماز مستحبی که طولانی است، یا از فلان دعای طولانی انسان خسته نشود؛ این صبر بر طاعت یعنی این. از ادامه ی روزی ماه رمضان، از ادامه ی توجه به خدا در نمازهای واجب و فرائض، از توجه به قرآن، انسان ملول نشود؛ خسته نشود. این صبر بر طاعت است.^۲

^۱ بیانات در دیدار اعضای هیأت دولت ۱۳۸۴/۰۷/۱۷

^۲ دیدار روسای سه قوه و مسئولان و مدیران بخشهای مختلف نظام ۱۳۸۷/۰۶/۱۹

بهترین کلمات و بهترین خواسته ها

و من خواهش میکنم جوانان عزیز ما سعی کنند معانی این کلمات و این فقرات را در این دعاها مورد توجه قرار بدهند. الفاظ دعا، الفاظ فصیح و زیبایی است؛ لیکن معانی، معانی بلندی است. در این شبها با خدا باید حرف زد، از خدا باید خواست. اگر معانی این دعاها را انسان بداند، بهترین کلمات و بهترین خواسته‌ها در همین دعاها و شبهای ماه رمضان و شبهای احیاء و دعای ابی حمزه و دعاهاي شبهاي قدر است. اگر کسی معانی این دعاها را نمیداند، با زبان خودتان دعا کنید؛ خودتان با خدا حرف بزنید. بین ما و خدا حاجبی وجود ندارد؛ خدای متعال به ما نزدیک است؛ حرف ما را میشنود. بخواهیم با خدا حرف بزنیم؛ خواسته‌های خودمان را از خدای متعال بخواهیم. این انس با خدای متعال و ذکر خدای متعال و استغفار و دعا خیلی تأثیرات معجزآسائی بر روی دل انسان دارد؛ دل‌های مرده را زنده میکند.^۱

عادات خوب

بحمدالله فضای جامعه‌ی ما فضای معنوی است و این فضای معنوی در ماه رمضان در جهت معنویت اشتداد پیدا میکند؛ عادات خوب بتدریج در بین مردم رواج پیدا میکند؛ این کمک‌هایی که به مستمندان میشود - هفته‌ی احسان و نیکوکاری - یا این افطاری‌هایی که در شهرهای مختلف انسان میشوند که افراد خیر در مساجد، در معابر عمومی جمع میشوند، افطاری فراهم میکنند، مردم افطار میکنند، کارهای بسیار خوبی است؛ مایه‌ی صفا و صمیمیت و نزدیکی و در واقع حق ماه رمضان را ادا کردن است، که

---

^۱ خطبه‌های نماز جمعه تهران در روز هجدهم رمضان ۱۳۸۷/۰۶/۳۰

۶۱ / رمضان، ماه فرصت ها ...

یکی از حقوق ماه رمضان، همین نیکی به برادران، همراهی با نزدیکان، با برادران مسلمان و کمک به یکدیگر است. اینها چیزهای بسیار خوبی است، از سابق هم معمول و مرسوم بود، امروز بیشتر است؛ مجالس موعظه، مجالس دعا، مجالس قرآن، عادات خوبی است؛ روز به روز بایستی اینها را ترویج کرد و عمق داد؛ مغز داد. صورت جلسه کافی نیست، بایستی از جلسه دعا، از جلسه موعظه، از جلسه قرآن بهره‌برداری کرد؛ هر کدام از ما سعی کنیم سهمی بگیریم.^۱

توصیه به مبلغین

ضيافت الهی

ما باید به این پدیده‌های الهی که دور و بر ماست، توجه کنیم. یکی از آنها، همین ماه رمضان است. این ضیافت الله چیز کمی نیست. شنیده‌ایم «ضيافت الله» میهمانی است! آن هم میهمانی‌ای که میزبان آن، خدای عظیم علیم کریم قدیر است که سراسر آفرینش، در قبضه قدرت اوست. «فهی بمشیتک دون قولک مؤتمره» این، ضیافت الهی است؛ این هم ما که دعوت شده‌ایم: «دعیتم فیہ الی ضیافت الله». از این باید استفاده کرد. استفاده از این به چیست؟ به همین چیزهایی که در اختیار ما گذاشته‌اند: همین روزه، همین نماز، همین نوافل، همین دعا، همین ذکر، همین توجه، همین خشوع و همین تضرع. اگر وارد این میدان شویم و ما معممین سعی کنیم مخاطبان خودمان را هم وارد این میدان کنیم، این کشور تبدیل به یک منطقه بهشتی خواهد شد. دنیا و آخرت درست خواهد شد، که: «ولو

---

^۱ خطبه‌های نماز جمعه تهران در روز هجدهم رمضان ۱۳۸۷/۰۶/۳۰

مجموعه توصیه ها و رهنمود های مقام معظم رهبری پیرامون ماه مبارک رمضان / ۶۲

ان اهل القرى آمنوا واتقوا لفتحنا عليهم بركات من السماء والارض» اينها وعده‌ي الهي است. اينها مبالغه و اغراق گويي نيست. خداي متعال، بركات زمين و آسمان را بر مردم با تقوا مفتوح خواهد كرد. تقوا هم به همين است.^۱

سنت منبر

من به شما برادران عزيز و آقاياں محترم عرض مي كنم كه ماه رمضان در پيش است. اين ماه رمضان و ماه رمضانها و ايام معد براي تبليغ را خيلي بايد قدر بدانيم. در اين ايام، مردم آماده‌اند. البته رسانه‌ها، راديو، تلويزيون و روزنامه‌ها در خدمت تبليغ اسلام هستند و تبليغ مي كنند؛ اما سنت منبر ما - يعني نشستن جلوي مستمع و چهره‌به‌چهره با او حرف زدن - يك چيز استنبايي است؛ اين را از دست ندهيد. اين، چيز خيلي با عظمت و با ارزش و مهمي است.^۲

اعتدال در منبر

در ماه رمضان، منبر را بين احكام ديني - همين احكام عملي، فردي و جمعي - نصايح و اخلاقيات متخذه از آيات كريمه‌ي قرآن و احاديث شريفه و تكيه‌ي روي اينها و استفاده‌ي صحيح از آنها، و نيز بيان مسائل روز و تكاليف مردم در جنب انقلاب و كشور و شناساندن دوست و

---

^۱ بيانات در ديدار روحانيان و مبلغان اعزامي به مناسبت فرارسيدن ماه مبارك رمضان ۱۳۷۲/۱/۱۷

^۲ سخنراني در جمع فضلا و طلاب و روحانيون مشهد ۱۳۶۹/۰۱/۰۴

۶۳ / رمضان، ماه فرصت ها ...

دشمن تقسیم کنید. پس، اعتدال و عدم افراط هم، یکی از آن شرایط است.^۱

بهترین فرصت

ما در مساجد و منابر، در مجالس قرآن و در همه‌ی اجتماعات دینی که مردم دارند، باید مردم را انداز کنیم. بحمدالله حرکت آگاهی‌بخشی سیاسی و اجتماعی و دید وسیع سیاسی به مردم دادن، از پیش از انقلاب شروع شد؛ امروز هم هست و ادامه دارد و ادامه خواهد داشت. در کنار این آگاهی‌بخشی، باید روح معنویت را در مردم بیدار کرد. برای این کار، ماه رمضان بهترین فرصت است.^۲

آباد کردن ماه رمضان

خلاصه‌ی عرایض من به برادران عزیز این است که با بیان معارف حق‌ی الهیه برای مردم و انداز آنها، این ماه رمضان را آباد کنید. مردم را به تقوا و به عمل و به خداترسی سوق دهید. قیامت و عذاب الهی را برای مردم بیان بکنید. روایاتی که در این باب هست، برای مردم بخوانید. دل‌های مردم را با خدا آشنا و مأنوس کنید. جهاد و مبارزه و استقامت و سازندگی کشور و دنیا و آخرت، در سایه‌ی اتصال به خدا و آشنایی دل‌ها با او امکان‌پذیر است.^۳

---

^۱ سخنرانی در جمع فضلا و طلاب و روحانیون مشهد ۱۳۶۹/۰۱/۰۴

^۲ سخنرانی در دیدار با جمعی از روحانیون، ائمه‌ی جماعات و وعاظ نقاط مختلف کشور، در

آستانه‌ی ماه مبارک رمضان ۱۳۶۹/۱۲/۲۲

^۳ سخنرانی در دیدار با جمعی از روحانیون، ائمه‌ی جماعات و وعاظ نقاط مختلف کشور، در

آستانه‌ی ماه مبارک رمضان ۱۳۶۹/۱۲/۲۲

رسیدن به خود

حالا هم ماه رمضان در پیش است. در ماه رمضان، هم باید به خودمان برسیم، هم باید به مردم برسیم. ضمنا بدانیم که اگر به خودمان نرسیم، به مردم هم نمی شود رسید. این دعاهاي ماه رمضان، این روزه ي ماه رمضان، این مناجاتها، این تضرعها، این اذکار، این نوافل در ماه رمضان، همه برای این است که ما خودمان را اول کمی نوراني کنیم. اگر نوراني شدیم، آن وقت می توانیم به دیگران هم برسیم. والا اگر نوراني نشدیم که نمی توانیم دیگران را نوراني کنیم. هرچه هم بگوییم، زیادی خواهد بود، مضر خواهد بود و مفید واقع نخواهد شد.^۱

اصلاح دیگران

از بزرگترین اهداف روزه ي ماه رمضان یا شاید بشود به یک معنا گفت: «تمام الهدف» تقواست. «لعلکم تتقون.» و این دست ماست. مردم باید هر کدام خودشان، و اگر بتوانند دیگران را اصلاح کنند. این، مخصوص معممین نیست. لکن علما و روحانیون و خطبا و وعاظ آمادگی دارند. خدای متعال به آنها این بیان، این امکان، این ذهن، این موقعیت اجتماعی و این لباس را داده است؛ و ما باید از آن استفاده کنیم.^۲

---

^۱ بیانات در دیدار انجمنی جماعات و روحانیون و مبلغین، در آستانه ي ماه مبارک رمضان

۱۳۷۱/۱۱/۲۵

^۲ بیانات در دیدار روحانیان و مبلغان اعزامی به مناسبت فرارسیدن ماه مبارک رمضان ۱۳۷۲/۱/۱۷

شروع از خود

دلهاي مردم را با ياد خدا زنده كنيد. ذكر الله را در فضاي جامعه زياد كنيد. ماه رمضان را، ماه دعا و تضرع و الحاح و تعبد در مقابل پروردگار قرار دهيد. بايد اول هم از خودمان شروع كنيم تا در مردم اثر ببخشد. آنگاه، در اين فضاي معنوي است كه حركت و مجاهدت و استقامت و معرفت و قدرداني از نعم الهي بر ملت جمهوري اسلامي ايران و كشور عزيز ايران، آشكار خواهد شد.^۱

تبليغ، از بركات الهي

تبليغ دين مخصوص ماه رمضان نيست؛ ليكن ماه رمضان، ماه بركت و رحمت است و تبليغ هم يكي از بركات الهي است و اگر كساني بتوانند در اين ماه، دين خدا و راه زندگي مردم را به شكل صحيح تبليغ كنند، يقيناً از بركات الهي محسوب خواهد شد. به همين خاطر، جاي آن است كه مسئولان و دست‌اندركاران امر تبليغ در همه جا - بخصوص در حوزه‌هاي علميه - به اين سنت پايدار جامعه‌ي شيعي، توجه ويژه‌اي كنند.^۲

آماده كردن خود

شما فضلاي جوان كه بحمدالله جواني خودتان را به توفيق الهي در خدمت دين و شريعت و تبليغ قرار داده‌ايد، خيلي بايد بهره ببريد و از قبل از ورود

---

^۱ بيانات در ديدار روحانيان و مبلغان اعزامي به مناسبت فرارسيدن ماه مبارك رمضان ۱۳۷۲/۱/۱۷

^۲ بيانات در ديدار جمع زيادي از روحانيون، فضلا و مبلغان اسلامي در آستانه‌ي ماه مبارك رمضان ۱۳۷۴/۱۰/۲۷

مجموعه توصیه ها و رهنمود های مقام معظم رهبری پیرامون ماه مبارک رمضان / ۶۶

در ماه رمضان، در همین روزهای معدودی که باقی مانده است، خودتان را آماده کنید. شما از امثال این بنده‌ی حقیر آماده‌تر هستید. هم از لحاظ روحی آماده‌ترید، هم گرفتاریهای کمتری دارید و هم از نورانیت بیشتری برخوردارید. این را قدر بدانید، مغتنم بشمارید و خودتان را باز هم هرچه بیشتر برای برداشتن بارهای سنگینتر و انجام بخشیدن به کارهای بزرگتر آماده کنید. هنوز این جامعه و این کشور و این دنیای بزرگ و این تاریخ، به تلاش شما - آن هم تلاش مقدس و پاکیزه - خیلی احتیاج دارد. بایستی از این فرصتها حداکثر استفاده را بکنید.^۱

فرصت مغتنم برای خودسازی

این روزها به ماه رمضان و به ماه ضیافت الهی نزدیک می‌شویم که فرصت عجیب و مغتنمی برای خودسازی و برای نجات دادن نفوس آسیب‌پذیر و نفوس اماره‌ی بالسوء و نفوس ظلمانی ما و کشاندن آن به سوی نور است. در ماه رمضان، اول خودمان را نجات دهیم. با خودمان قدری کلنجار برویم؛ خودمان را قدری نصیحت کنیم؛ خودمان را برطبق معیارهای الهی، برطبق آنچه که سیر انسان به سوی رضای الهی و در نهایت لقای الهی است، تربیت کنیم؛ بعد هم مخاطبان خود را مورد نظر قرار دهیم.^۲

---

^۱ بیانات در دیدار با علما و روحانیون در آستانه‌ی ماه مبارک رمضان ۱۳۷۶/۱۰/۰۳

^۲ بیانات در دیدار روحانیون و مبلغان در آستانه‌ی ماه مبارک رمضان ۱۳۷۷/۰۹/۲۳

توصیه به مسئولین صدا و سیما

برنامه ریزی قوی

نکته‌یی که به مناسبت زمانی باید عرض بکنم، در خصوص ماه رمضان است. سال گذشته در ایام ماه رمضان فرصتی پیش آمد که در سفر به بعضی از مناطق، برخی از برنامه‌های سحر و افطار و نصف شب رادیوهای شهرستانها را بشنوم. به نظرم می‌رسد که آقایان بایستی برای ماه رمضان یک برنامه‌ریزی قوی بکنند. مسأله‌ی ماه رمضان مسأله‌یی نیست که ما آن را رها کنیم تا افرادی آن‌جا بنشینند و چیزی سر هم بکنند؛ یک نفر بخشی از مناجات ابو حمزه را بخواند، یک نفر آوازی بخواند، یک نفر هم سازی بزند! این‌طوری نمی‌شود. ماه رمضان، فصل بسیار مهمی است؛ همان‌طوری که فصل قرآن و توجه به خدا و ذکر و یاد و قدری رها شدن و سبک شدن از تعلقات مادی محض و شکم و این چیزهاست، فصل یادگیری هم هست. همین دعاها اصلاً درس است. ای کاش شما آقایان ترجمه‌ی دعاها را می‌دانستید؛ شاید هم حداقل بعضی از شماها می‌دانید. واقعاً این دعاها پر از معارف است؛ که اگر اینها را از حالت دعا بیرون بیاورند، معارف اسلامی متین و اصیل و قوی‌یی را تشکیل می‌دهند که نظیرشان در روایات ما کم است؛ منتها به دلایل گوناگون، با زبان نایش بیان شده است. این دعاها را که گفته‌اند بخوانید، برای این است که ما درس بگیریم؛ ضمن این‌که به خدا توجه کنیم و به او نزدیک شویم؛ ما باید از این فرصت استفاده کنیم.^۱

---

^۱ بیانات در دیدار با مدیران مراکز سازمان صدا و سیما، جمهوری اسلامی ایران در استانها

برنامه های سحر

برنامه های رادیو را باید تنظیم کنید. در سحرهای ماه رمضان چه برنامه یی پخش خواهید کرد؟ چه لزومی دارد که ما در سحرهای ماه رمضان فرضاً در رادیو یک تکنوازی بگذاریم و یک نفر بیاید ویولون یا سنتور بزند؟! از اینهایی که سحرها بلند می شوند، کدامشان چنین توقعی دارد؟! البته در ایام دیگر و در برنامه های عادی، مردم بالاخره موسیقی می خواهند؛ نمی شود که بکلی در موسیقی را بست؛ اما در سحرهای ماه رمضان، اینهایی که بلند می شوند دعای ابوحمزه بخوانند، یا مناجات بشنوند، یا نمازی بخوانند و بعد سحری بخورند و بخوابند، کدامشان از شما توقع تکنوازی دارد؟ به نظر بنده، این از چیزهای غیر لازم است.

... بنابراین، در سحرهای ماه رمضان اصلاً فضای موسیقی لازم نیست. اگرچه موسیقی نوع حلالی دارد که لهوی و غافل کننده نیست و آن نوع حلال را شما صبح تا شب در برنامه های گوناگون به مردم می دهید - این اشکالی ندارد - اما همین حلالش هم در سحرهای ماه رمضان لازم نیست.^۱

سبک دعاخوانی

اگر این دعاها را با سبک قرآنخوانی فارسی بخوانند - همین سبکی که در مسجدها می خوانند - مطلوبتر است؛ آن آهنگهای کشیده خیلی مناسب نیست. البته همین دیروز یا پریروز بود که دیدیم بعد از اذان دعایی با لحن عربی خوانده شد که خوب و دلنشین بود؛ اما اگر بخواهند آن را بکشند،

---

^۱ بیانات در دیدار با مدیران مراکز سازمان صدا و سیماي جمهوری اسلامی ایران در استانها

چیز مطلوبی نخواهد شد. البته استثنایي هم وجود دارد؛ مثلا آن «ربنا»هایی که شجریان خوانده و در ماه رمضان قبل از اذان مغرب می‌گذارند، یک کار هنري است؛ یک کار حالي نیست؛ مناسب نیست که بعد از اذان، کسی بخواند آن‌طور چیزی را بگذارد؛ نه، بعد از اذان، به نظرم می‌رسد که همین صدای معمولي مسجدی ما بهتر و مناسبتر باشد.^۱

دعاهای سحر

چون ماه رمضان در پیش است، باید خیلی حواستان جمع باشد. چند روز پیش مدیران مراکز صدا و سیما در استانها این‌جا بودند؛ به آنها هم گفتم که برنامه‌های سحر را باید خوب تنظیم کنید. (۷۰۲) من دیدم دعای سحر که خوانده می‌شود، اصراري هست که هر شب صدای کسی را بگذارند؛ این کار لزومی ندارد. اگر دو نفر با صدای خوب و با حال خوب دعای سحر را خوانند، همان را بگذارند؛ چه لزومی دارد که هر شب صدای یک نفر را بگذارند که دلش را به دست آورده باشند؟!^۲

توصیه به مسئولین و کارگزاران نظام

---

^۱ بیانات در دیدار با اعضای «گروه ویژه» و «گروه معارف اسلامی» صدای جمهوری اسلامی ایران
۱۳۷۰/۱۲/۱۳

^۲ بیانات در دیدار با اعضای «گروه ویژه» و «گروه معارف اسلامی» صدای جمهوری اسلامی ایران
۱۳۷۰/۱۲/۱۳

کنترل اهوای نفسانی

آن لحظه‌یی که ما به خواهش نفسمان گوش می‌دهیم و عملی که انسان را از خدای متعال دور می‌کند - العیاذ بالله - انجام می‌دهیم، در آن لحظه، پا را از آن جاده به این جاده‌یی که ما را به طرف پایین می‌برد، گذاشته‌ایم. در آن لحظه‌یی که ما تصمیم می‌گیریم برخلاف اهوای نفسانی خود حرکت کنیم و با این خودخواهی و غرور و تبعیت از شیطان نفس مخالفت کنیم - که امام بزرگوار ما، دایما در طول این ده سال و اندی، ما را از آن برحذر می‌داشتند و در همه‌ی قضایا، به همه‌ی ما و به همه‌ی ملت ایران، از جمله به ما مسؤولان می‌گفتند: مواظب باشید، اسیر آن نشوید - همان لحظه، از این مسافت قریب که «ان راحل الیک قریب المسافه»، پا را در آن جاده گذاشته‌ایم و به سمت بالا می‌رویم. و این، در ماه رمضان امکان‌پذیر است. کنترل اهوای نفسانی، در ماه رمضان آسانتر از همیشه است.^۱

تغییر حالت

ما در این ماه رمضان، بارها و بارها عرض کردیم که «اللهم غیر سوء حالنا بحسن حالک». از خدای متعال خواستیم که بدحالی ما را به برکت و لطف خودش، به حالی نیکو تغییر دهد. اگر این بشود، به فضل الهی، همه‌ی مشکلات حل خواهد شد. بخصوص هر یک از ما که بار مسؤولیتی را در سطح کشور بر دوش گرفته‌ایم چه مسؤولیتهای کوچک و چه مسؤولیتهای بزرگ به همان اندازه، بیشتر به این تغییر حالت احتیاج داریم

---

۱ سخنرانی در دیدار با مسؤولان کشوری و لشکری در نخستین روز از سال نو و در آستانه‌ی ماه

۷۱ / رمضان، ماه فرصت ها ...

و بیشتر باید از سوء حال خودمان بنالیم. بنده خودم را عرض می‌کنم که بیش از شما به این معنا ابتلا و به این تغییر احتیاج دارم. این، در یک کشور و در یک ملت، کلید حرکت و تحول است. «ان الله لا یغیر ما بقوم حتی یغیروا ما بانفسهم» آنچه که در انفس آنهاست، در خودهای آنهاست، در جانهای آنهاست، باید تحول پیدا کند تا امور زندگی متحول شود.^۱

اصلاح درونی

عزیزان! روز ماه رمضان است؛ روزها و ساعات متبرکی است. همه باید از این ساعات و روزها استفاده کنند. استفاده‌ی حقیقی من و شما از این ساعات و از این روزها و شبها این است که از خدا بخواهیم و خودمان هم مجاهدت کنیم تا بتوانیم مانند یک کارگزار اسلامی واقعی، یک مسؤول حقیقی مؤمن و اسلامی، در هر بخشی که هستیم، عمل کنیم. باید این طور شود و چاره‌ای هم نیست؛ یعنی اصلاً نمی‌شود تحمل و قبول کرد که ما اجازه دهیم این فسادها در بین ما رواج پیدا کند؛ نه، آن کارها باید بشود و همه هم مسؤولوند. باید تلاش شود، این مجاهدتها باید بشود، این اصلاحها باید صورت گیرد. اولین قدم اصلاح - که اصلاحات گفته می‌شود - اصلاح درونی خود ماست؛ یعنی این مجموعه‌ی مسؤولان نظام بایستی خودشان را از این روشها و منشها و خلقیات و رفتارهای غیر اسلامی خلاص کنند و نجات دهند. اگر این کار صورت گرفت، آن‌گاه پیشرفت کارها ممکن خواهد شد.^۲

^۱ بیانات در دیدار مسؤولان و کارگزاران نظام، به مناسبت عید سعید فطر ۱۳۷۲/۰۱/۰۴

^۲ بیانات در دیدار مسؤولان و کارگزاران نظام جمهوری اسلامی ایران ۱۳۷۹/۰۹/۱۲

نیرو گرفتن از رمضان

اساس این است که ما از فضاي ماه رمضان و پیوند دلها با یکدیگر به برکت معنویت ماه رمضان، حداکثر استفاده را بکنیم و برای ادامهي حرکت همراه با عزم و اراده و آگاهی به جلو، نیرو بگیریم.^۱

ماه توبه

در میان خصوصياتي که ذکر شده است - که البته همه مهم است - آنچه که نظر بنده را جلب میکند و حالا بین من و شما که مسئولین کشور هستیم، در میان گذاشته میشود، این «شهر التَّوبَةُ و الانابه» است؛ ماه توبه است، ماه انابه است. توبه يعني بازگشت از یک راه غلط، از یک کار غلط، از یک فکر غلط. انابه يعني رجوع الي الله، بازگشت به سمت خدا.^۲

الگوها

امیرالمؤمنین (ع)

هر چه که در فضائل ماه رمضان و وظائف بندگان صالح در این ماه بر زبان جاري شود و بتوان گفت، امیرالمؤمنین (علیه الصلاة و السلام) نمونه ي کامل آن و برجسته ترین الگو برای آن خصوصیت است.^۳

---

^۱ بیانات در دیدار مسئولان نظام ۱۳۸۳/۰۸/۰۶

^۲ بیانات در دیدار کارگزاران نظام ۱۳۸۹/۰۵/۲۷

^۳ خطبه های نماز جمعه تهران در روز هجدهم رمضان ۱۳۸۷/۰۶/۳۰

۷۳ / رمضان، ماه فرصت ها ...

این ماه، ماه تقواست. و امروز که روز بیست و یکم ماه مبارک رمضان است، روز تقوای مجسم است؛ امیرالمؤمنین تقوای مجسم بود. درس بگیریم؛ تقوا را توشه‌ی دنیا و آخرت خود قرار بدهیم.^۱

امام (ره)

حقیقتاً بندگان شایسته‌ی خدا - مثل امام بزرگوار ما (رضوان‌الله‌تعالی‌علیه) - قدر ماه رمضان و قدر آن ساعات و ایام را نمی‌دانستند و از آن، کمال استفاده را نمی‌بردند. ما ائمه‌ی معصومین (علیهم‌السلام) را که زیارت نکرده‌ایم؛ اما انسان می‌توانست رشحه‌ی از رشحات همان عبادات و توجه‌ها را در وجود مقدس امام عظیم‌الشأن بزرگوار راحلمان مشاهده کند.^۲

لحظه‌ی بعثت رسول اکرم (ص)، مثل لحظه‌ی رحلتشان نبود. در این بیست و سه سال، ایشان خیلی پیشرفت‌ها و ترقیات داشتند که برای ما افراد عادی، دهشت‌انگیز است. مؤمن این‌گونه است و لحظه به لحظه در حال پیشرفت می‌باشد. امام (ره) نیز عیناً همین‌طور بودند و ما آن را - مخصوصاً در مواقع خاص - احساس می‌کردیم. مثلاً در ماه رمضان، ایشان معمولاً هیچ ملاقاتی نداشتند و بیشتر به خودشان می‌پرداختند. بعد از ماه رمضان که انسان با ایشان ملاقات می‌کرد، محسوس بود که نورانیتر و معنویتر

---

^۱ خطبه‌های نماز جمعه‌ی تهران ۱۳۸۸/۰۶/۲۰

^۲ سخنرانی در دیدار با مسؤولان و کارگزاران نظام جمهوری اسلامی، به مناسبت عید سعید فطر

مجموعه توصیه ها و رهنمود های مقام معظم رهبری پیرامون ماه مبارک رمضان / ۷۴

شده‌اند. یقیناً بسیاری از موفقیت‌های انقلاب و این ملت، ناشی از همان کانون جوشان منور بود.^۱

اصل قضیه این است که ما بتوانیم در ماه رمضان، این سیر الی‌الله را بکنیم و می‌شود. عرض کردم، گاهی که پس از پایان ماه رمضان، خدمت امام (رضوان‌الله تعالی علیه) می‌رسیدم، برایم محسوس بود که ایشان نورانیت شده‌اند و حرف زدن و نگاه و اشاره و حرکت دست و اظهار نظرشان، با قبل از ماه رمضان فرق کرده است. دوره‌ی ماه رمضان، برای یک انسان مؤمن و والا، این‌طوری است. آن‌قدر به او و به قلب و باطنش، نورانیت می‌بخشد که انسان این را در مشاهده‌ی حضوری او حس می‌کند و از حرف زدنش می‌فهمد که نورانیت شده است. بندگان خدا همین‌طورند. ما باید از این فرصت، خیلی استفاده کنیم.^۲

خط روشن

بندگان مؤمن و مخلصي که ما اسم‌های اینها را شنیده‌ایم، حتی وقتی کارهای اینها را برای ما نقل می‌کنند، برای ما درست مفهوم نیست؛ اما واقعا شگفت‌آور است. دو سه ساعت به اذان صبح بیدار شوند و شب‌های ماه رمضان اشک بریزند. نقل می‌کنند مرحوم آ میرزا جواد آقای ملکی وقتی بیدار می‌شد، سر حوض آب می‌نشست تا وضو بگیرد، به آب نگاه می‌کرد، دعا می‌خواند و گریه می‌کرد و تضرع می‌کرد؛ آب برمی‌داشت روی صورتش می‌ریخت، گریه و تضرع می‌کرد؛ به آسمان نگاه می‌کرد،

---

^۱ سخنرانی در دیدار با جمعی از علماء ائمه جمعه و جماعات ۱۳۶۸/۰۷/۲۶

^۲ سخنرانی در دیدار با اقشار مختلف مردم (روز یازدهم ماه مبارک رمضان) ۱۳۶۹/۰۱/۱۸

۷۵ / رمضان، ماه فرصت ها ...

دعا مي خواند، گريه و تضرع مي كرد؛ تا وقتي كه بيايد سر سجاده بایستد و آن نماز شب و آن تهجد پرفیض و پرحال و پراطوت را با عشق و شور انجام بدهد. مرحوم حاج میرزا علي آقاي قاضي هم همین طور بود. از ماه رمضان، روزه اش، توجهش، تذکرش، نمازش، حکایتهایي نقل مي کنند. این چیزها براي ما واقعا درست مفهوم نیست؛ منتها خط روشني را به ما نشان مي دهد و ما باید حداکثر استفاده را بکنیم.^۱

---

^۱ بیانات در دیدار اعضای هیأت دولت ۱۳۸۴/۰۷/۱۷

مناسبت های رمضان:

استهلال ماه رمضان و شعبان

اهمیت استهلال

مسأله‌ی دیگر در مورد هلال ماه شوال است. حساسترین هلالهای دوازده ماه، همین هلال ماه شوال است. البته این را برادران و خواهران بدانند که در جستجوی هلال برآمدن و اول ماه را معلوم کردن، در همه‌ی ماهها و در همه‌ی شرایط، یک کار مثبت، بلکه لازم است؛ چون همه‌ی محاسبات شرعی و اسلامی ما، بر اساس همین محاسبه‌ی ماههای قمری است. فرض بفرمایید، اگر شما بخواهید فضیلت ایام متبرک اول رجب، سیزدهم رجب، بیست و هفتم رجب و نیمه‌ی شعبان را - که هر کدام اعمال مستحبه‌ی دارد - درک کنید، باید آن روز را بشناسید؛ آن هم نمی‌شود، مگر با دانستن هلال آن ماه. از طرف دیگر، اعمال واجبی مثل همین روزه‌ی ماه رمضان، ایام حج، روز عرفه، روز قربان و واجبات متعدد دیگری وجود دارد که متوقف بر این است که شما ماه را بشناسید.^۱

سنت استهلال

در حال حاضر، متأسفانه خیلی کم معمول است که استهلال کنند؛ سابق بیشتر بود. بخصوص من در مشهد می‌دیدم که استهلال خیلی رایج بود.

---

^۱ سخنرانی در دیدار با اقشار مختلف مردم (روز سی‌ام ماه مبارک رمضان) ۱۳۶۹/۰۲/۰۶

معمول بود که در شب مظنون به اول شوال، مردم دسته دسته در گذرها، در خیابانها، سر بازارها، روی پشت بامها، مخصوصا پشت بام مساجد جمع می شدند، تا ماه را ببینند. پس، یادتان باشد که باید این عادت را در خودمان به وجود بیاوریم که همه ی ماهها، بخصوص این ماههای حساس - مثل ماه شوال، ماه رمضان و ماه ذیحجه - را مواظب باشیم و اول ماه را به دست بیاوریم.^۱

عمل به تکلیف

امروز مردم عزیز ما عید گرفته اند. بسیاری از برادران و خواهران مسلمان کشورهای اسلامی هم دیروز را عید دانستند. در داخل کشور ما هم برای بعضیها در برخی از شهرها دیروز ثابت شد که عید است؛ برای بعضی از مراجع معظم تقلید هم دیروز ثابت شد که روز عید فطر است و بر طبق آنچه برای آنها احراز شده بود، عمل کردند. برای بعضی هم ثابت نشد و بر طبق حکم شرعی، امروز برای آنها عید محسوب شده و امروز را عید گرفتند. هر دو گروه به وظیفه ی خود عمل کردند. قبلا پیش بینی متخصصان و کارشناسان مسائل نجومی در کشور ما و مراکز علمی دنیا همین بود که امسال ماه رمضان سی روزه خواهد بود؛ ولی اگر برای کسی بعد از بیست و نهم ماه رمضان - شب سی ام یا روز سی ام - ثابت شد که ماه شوال طلوع کرده است، وظیفه ی او این است که طبق تکلیف شرعی، آن روز را ابتدای ماه شوال بداند. این چیزها در شریعت اسلامی مایه ی اختلاف نیست. کسانی که دیروز را روز اول شوال دانسته اند، بر اساس تکلیف و طبق جزم خود عمل کرده اند و پیش خدای متعال متابند. بقیه ی

---

^۱ سخنرانی در دیدار با اقشار مختلف مردم (روز سی ام ماه مبارک رمضان) ۱۳۶۹/۲/۰۶

مجموعه توصیه ها و رهنمود های مقام معظم رهبری پیرامون ماه مبارک رمضان / ۷۸

مردم هم که به تبع جمعی از مراجع عظام در قم و نجف، برای آنها احراز نشد که دیروز اول شوال باشد - که برای ما هم این معنا احراز و ثابت نشد - پیش خدای متعال مأجورند. وظیفه‌ی ما این بود، وظیفه‌ی آنها هم آن بود. آنچه مهم است، عمل به تکلیف و از دست ندادن ذخیره‌ی ماه رمضان است.^۱

شبهای قدر

بهتر از هزار ماه

لیلة‌القدری که در این ماه رمضان است و قرآن صریحا می‌فرماید: «لیلة‌القدر خیر من الف شهر»، یک شب بهتر است از هزار سی روز - هزار ماه - بسیار مهم است. چرا این قدر فضیلت را به یک شب دادند؟ زیرا برکات الهی در این شب زیاد است؛ نزول ملائکه در این شب زیاد است؛ این شب، سلام است؛ «سلام هی حتی مطلع‌الفجر»؛ از اول تا آخر این شب، لحظاته‌ش سلام الهی است. «سلام قولا من رب رحیم» رحمت و فضل الهی است که بر بندگان خدا نازل می‌شود.^۲

شبی فاخر

شب قدر خیلی ارزش دارد. همه‌ی ماه رمضان، شبها و روزهایش ارزش والا دارد. البته لیلة‌القدر نسبت به روزها و شبهای ماه رمضان، خیلی فاخرتر است؛ اما شبها و روزهای ماه رمضان، نسبت به روزها و شبهای بقیه‌ی

---

^۱ بیانات در خطبه‌های نماز عید سعید فطر ۱۳۸۲/۰۹/۰۵

^۲ بیانات در دیدار علما، طلاب و اقشار مختلف مردم شهر مقدس قم به مناسبت سالروز ۱۹ دی ماه

۷۹ / رمضان، ماه فرصت ها ...

سال، خیلی فاخرتر است. باید قدر بدانید. در این روزها و در این شبها، همه بر سر سفره‌ی انعام الهی حاضرید. استفاده کنید.^۱

سلام الهی

دو شب از شبهای مشتبّه به قدر و محتمل القدریه گذشت - شب نوزدهم و شب بیست و یکم - اما شب بیست و سوم در پیش است؛ آن را قدر بدانید. از اول شب بیست و سوم، از هنگام غروب آفتاب، سلام الهی - «سلام هی حتی مطلع الفجر» - شروع می‌شود، تا وقتی که اذان صبح آغاز می‌گردد. این چند ساعت این وسط، سلام الهی و امن الهی و خیمه‌ی رحمت خداست که بر سراسر آفرینش زده شده است. آن شب، شب عجیبی است؛ بهتر از هزار ماه، نه برابر آن؛ «خیر من ألف شهر». هزار ماه زندگی انسان، چقدر می‌تواند برکات به وجود آورد و جلب رحمت و خیر کند! این یک شب، بهتر از هزار ماه است. این، خیلی اهمیت دارد. این شب را قدر بدانید و آن را به دعا و توجه و تفکر و تأمل در آیات خلقت و تأمل در سرنوشت انسان و آنچه که خدای متعال از انسان خواسته است و بی‌اعتباری این زندگی مادی و این که همه‌ی این چیزهایی که می‌بینید، مقدمه‌ی آن عالمی است که لحظه‌ی جان دادن، دروازه‌ی آن عالم است، بگذرانید.^۲

---

^۱ بیانات در دیدار علما، طلاب و اقشار مختلف مردم شهر مقدس قم به مناسبت سالروز ۱۹ دی ماه

۱۳۷۵/۱۰/۱۹

^۲ بیانات در خطبه‌های نماز جمعه‌ی تهران ۱۳۷۵/۱۱/۱۲

شب سلامتی

در ماه رمضان هم - در همه ی روزها و شبها - دلہایتان را هر چه می توانید با ذکر الہی نورانیتر کنید، تا برای ورود در ساحت مقدس لیلۃ القدر آماده شوید، کہ: «لیلۃ القدر خیر من الف شهر. تنزل الملائکۃ والروح. فیہا یأذن ربہم من کل امر» شبی کہ فرشتگان، زمین را بہ آسمان متصل می کنند، دلہا را نورباران و محیط زندگی را با نور فضل و لطف الہی منور می کنند. شب سلم و سلامت معنوی - سلام ہی حتی مطلع الفجر - شب سلامت دلہا و جانہا، شب شفای بیماریہای اخلاقی، بیماریہای معنوی، بیماریہای مادی و بیماریہای عمومی و اجتماعی کہ امروز متأسفانہ دامن بسیاری از ملتہای جهان، از جملہ ملتہای مسلمان را گرفته است! سلامتی از همه ی اینہا، در شب قدر ممکن و میسر است؛ بہ شرطی کہ با آمادگی وارد شب قدر شوید.^۱

بہترین فرصت

این فرصت، فرصت زندگی و حیات است کہ برای بازگشت بہ خدا در اختیار من و شماست و بہترین فرصتہای ایمی از سال است کہ از جملہ ی آنہا ماه مبارک رمضان است و در میان ماه مبارک رمضان، شب قدر!^۲

قدر بدانید!

شب قدر ہم در میان این سہ شب است. طبق روایتی کہ مرحوم «محدث قمی» نقل می کند، سؤال کردند کہ کدام یک از این سہ شب - یا دو شب

^۱ بیانات در جمع بسیجیان بہ مناسبت ہفتہ ی بسیج ۱۳۷۶/۰۹/۰۵

^۲ بیانات در خطبہ های نماز جمعہ تہران ۱۳۷۶/۱۰/۲۶

۸۱ / رمضان، ماه فرصت ها ...

بیست و یکم و بیست و سوم - شب قدر است؟ در جواب فرمودند: چقدر آسان است که انسان، دو شب - یا سه شب - را ملاحظه‌ی شب قدر کند. چه اهمیت دارد بین سه شب مردد باشد. مگر سه شب چقدر است؟ کسانی بوده‌اند که هم‌همی ماه رمضان را از اول تا آخر، شب قدر به حساب می‌آوردند و اعمال شب قدر را انجام می‌دادند! قدر بدانید.^۱

اهمیت لیلة القدر

یک جمله‌ی کوتاه در باب اهمیت لیلة القدر عرض کنم؛ علاوه بر این که از جمله‌ی قرآنی «لیلة القدر خیر من الف شهر» می‌شود فهمید که از نظر ارزشیابی و تقویم الهی، یک شب برابر هزار ماه است. در دعایی که این روزها می‌خوانیم، برای ماه رمضان چهار خصوصیت ذکر می‌کند: یکی تفضیل و تعظیم روزها و شبهای این ماه است بر روزها و شبهای ماههای دیگر، یکی وجوب روزه در این ماه است، یکی نزول قرآن در این ماه است و یکی هم وجود لیلة القدر در این ماه است. یعنی در این دعای مأثور، لیلة القدر را عدل نزول قرآن در ارزش دادن به ماه رمضان مشاهده می‌کنیم. بنابراین قدر لیلة القدر را باید دانست، ساعات آن را باید مغتنم شمرد و کاری کرد که ان شاء الله قلم تقدیر الهی در شبهای قدر برای کشور عزیز و آحاد ملت ما تقدیری آن‌چنان که شایسته‌ی مردم مؤمن و عزیز ماست، رقم بزند.^۲

---

^۱ بیانات در خطبه‌های نماز جمعه تهران ۱۳۷۶/۱۰/۲۶

^۲ بیانات در خطبه‌های نماز جمعه‌ی تهران ۱۳۸۲/۰۸/۲۳

معراج مؤمن

امروز - بیست و یکم ماه رمضان - بنابر احتمال فراوان، هم روز قدر است، هم روز شهادت امیرالمؤمنین (علیه الصلاه والسلام) است. دیشب یکی از سه شب ممتاز در دوران سال بود؛ شبهایی که محتمل است شب قدر باشند. تنزل ملائکه‌ی الهی و تنزل روح در مثل دیشب یا یکی از دو شب دیگر اتفاق افتاده است یا می‌افتد. خوشابه حال کسانی که با فرود فرشتگان الهی توانستند روح خود را فرشته‌گون کنند. حضور ملائکه‌ی الهی در روی زمین و در میان ما مردم - که فرمود: «تنزل الملائکة والروح فیها باذن ربهم من کل امر» - باید بتواند ما را به نزدیک شدن به خلق و خوی فرشته‌گون کمک کند. یقیناً در میان بندگان خدا کسانی بوده‌اند که دیشب را شب خوبی گذرانده‌اند و چشم حقیقت‌بین و روح حقیقت‌یاب آنها حقایق شب قدر را ادراک کرده است. شاید کسانی فرشته‌ها را به چشم دیده باشند. شما مردم عزیز هم در همه‌جا شب نوزدهم و شب بیست و یکم و ان‌شاءالله شب بیست و سوم را ساعات خوبی گذرانید و می‌گذرانید. می‌بینیم که مردم ما، جوانهای ما، زن و مرد ما با این شبها حقیقتاً قصد پالایش خود را دارند؛ دلها نرم می‌شود، چشمها اشکبار می‌شود، روحها لطیف می‌شود؛ روزه هم کمک کرده است. ما باید امیدوار باشیم، دعا کنیم و بکوشیم از این شبها برای عروج معنوی خود استفاده کنیم؛ چون نماز معراج و وسیله‌ی عروج مؤمن است. دعا هم معراج مؤمن است، شب قدر هم معراج مؤمن است. کاری کنیم عروج کنیم و از مزبله مادی که بسیاری از انسانها در سراسر دنیا اسیر و دچار آن هستند، هرچه می‌توانیم، خود را دور کنیم. دلبستگی‌ها، بدخلقی‌ها - خلیات غیرانسانی، ضدانسانی - روحیات تجاوزگرانه، افزون‌خواهانه و

۸۳ / رمضان، ماه فرصت ها ...

فساد و فحشا و ظلم، مزبله‌های روح انسانی است. این شبها باید بتواند ما را هرچه بیشتر از اینها دور و جدا کند.^۱

دعا، بهترین اعمال شب قدر

فرمود «لیلة‌القدر خیر من الف شهر»؛ شبی که به عنوان لیلة‌القدر شناخته شده است و مردد است بین چند شب در ماه رمضان، از هزار ماه برتر و بالاتر است. در ساعت‌های کیمیایی لیلة‌القدر، بنده‌ی مؤمن باید حداکثر استفاده را بکند. بهترین اعمال در این شب، دعاست... احیاء هم برای دعا و توسل و ذکر است. نماز هم - که در شب‌های قدر یکی از مستحبات است - در واقع مظهر دعا و ذکر است. در روایت وارد شده است که دعا «مخ العبادۃ»؛ مغز عبادت، یا به تعبیر رایج ماها، روح عبادت، دعاست. دعا یعنی چه؟ یعنی با خدای متعال سخن گفتن؛ در واقع خدا را نزدیک خود احساس کردن و حرف دل را با او در میان گذاشتن. دعا یا درخواست است، یا تمجید و تحمید است، یا اظهار محبت و ارادت است؛ همه‌ی اینها دعاست. دعا یکی از مهمترین کارهای یک بنده‌ی مؤمن و یک انسان طالب صلاح و نجات و نجات است. دعا در تطهیر روح چنین نقشی دارد.^۲

آشنائی با مقام امیرالمؤمنین (ع)

مناسبت شب قدر، یکی مناسبت دعا و تضرع و توجه به پروردگار است که ماه رمضان بخصوص شبهای قدر، بهار توجه دلها و ذکر و خشوع و

^۱ بیانات در خطبه‌های نماز جمعه‌ی تهران ۱۳۸۳/۰۸/۱۵

^۲ بیانات در خطبه‌های نماز جمعه‌ی تهران ۱۳۸۴/۰۷/۲۹

مجموعه توصیه ها و رهنمود های مقام معظم رهبری پیرامون ماه مبارک رمضان / ۸۴

تضرع است. ثانياً بهانه و مناسبتی است برای اینکه دلهایمان را با مقام والای امیر مؤمنان و سرور متقیان عالم قدری آشنا کنیم و درس بگیریم.^۱

شروع سال نو

در حقیقت از شب قدر، انسان مؤمن روزه‌دار، سال نوی را آغاز میکند. در شب قدر تقدیر او در دوران سال برای او از سوی کاتبان الهی نوشته میشود. انسان وارد یک سال نو، مرحله‌ی نو و در واقع یک حیات نو و ولادت نو میشود. در راهی به حرکت در می‌آید، با ذخیره‌ی تقوا این راه را طی میکند، در اثنای این راه هم مقاطع گوناگون برای تجدید خاطره و یادآوری مجدد برای او قرار داده‌اند و روز عید فطر یکی از این مقاطع میان راه است. این روز را باید مغتنم شمرد.^۲

همنشینی با فرشتگان

این فرصت استثنایی در طول سال نظیر ندارد. در ماه رمضان برای ما خاکیان و زمینیان چه سعادت بزرگی است که با ملائکه‌ی الهی و با روح امین همنشین بشویم: «تنزل الملائکة والروح فیها باذن ربهم». لیلۃ‌القدر در ماه رمضان، شب همنشینی خاکیان با فرشتگان ملأ‌اعلاست.^۳

---

^۱ خطبه‌های نماز جمعه تهران در روز هجدهم رمضان ۱۳۸۷/۰۶/۳۰

^۲ خطبه‌های نماز عید سعید فطر ۱۳۸۸/۰۶/۲۹

^۳ بیانات در خطبه‌های نماز عید سعید فطر ۱۳۸۳/۰۸/۲۴

روز قدس

لیله القدر تاریخ اسلام

اکنون، جمعه‌ی آخر ماه مبارک رمضان که از سوی امام راحل عظیم ما (رضوان‌الله‌علیه) روز قدس نامیده شده، در پیش روی ماست و در این ماه رمضان کاملاً مجاور لیالی قدر، باید همان‌طور که شب قدر را تا صبح به بیداری می‌گذرانیم و با دعا و تضرع خود به درگاه الهی، می‌خواهیم که آینده‌ی مطلوب برای ما رقم زده شود، روز قدس را و همه‌ی این ایام حساس را که لیله‌القدر تاریخ اسلام است، به بیداری و هشیاری بگذرانیم و تا مطلع الفجر نجات ملت‌های مسلمان و مخصوصاً ملت شجاع و مظلوم فلسطین، دست از تلاش نکشیم.^۱

سرمشق دیگر ملت‌ها

انشاءالله جمعه‌ی آینده که جمعه‌ی آخر ماه رمضان است مردم ایران به عنوان متولیان روز قدس، باید کاری کنند که برای دیگر ملت‌ها سرمشق شود؛ چون هر سال ملت‌های دیگر در گوشه و کنار، حتی در خود اروپا و جاهای دیگر، به تبع شما روز قدس را گرامی می‌دارند. شما باید روزه‌روز این پرچم را سرافرازتر و این کانون درخشندگی و نور را درخشان‌تر کنید، تا عده‌ی بیشتری بتوانند استفاده کنند.^۲

---

^۱ پیام به مناسبت روز جهانی قدس ۱۳۶۹/۰۱/۲۴

^۲ بیانات در خطبه‌های نماز جمعه تهران ۱۳۶۶/۱۰/۲۶

پایان رمضان

اجتناب از گناهان

امروز ماه رمضان تمام می شود. برادران و خواهران! سعی کنید این دستاوردی که در این ماه به دست آورده اید، حفظ کنید. حفظش هم به این است که از گناهان اجتناب کنید و یاد خدا را در دل خودتان زنده بدارید. هرچه می توانید در حالات گوناگون - در هنگام کار، در برخورد با مردم، در برخورد با منافع مادی، در برخورد با شهوات و غیره - سعی کنید که یاد خدا را در خودتان زنده بدارید.^۱

انعکاس حالات رمضان در عمل

ماه رمضان تمام شد. این ساعات پربرکت، این حالات خوب، این معارف باارزشی که یک ماه در این جا نشستیم و شنیدیم، نیز به پایان رسید. امیدوارم که این حالات و این معارف، از ذهن و حافظه و خاطره‌ی ما نرود و در عمل ما منعکس بشود.^۲

بیمه کردن تا سال دیگر

ماه رمضان، با همه‌ی خیرات و برکاتش، با همه‌ی ساعات و لحظات پربارش، با همه‌ی وعده‌هایی که خدای متعال به مؤمنان و نیکوکاران در آن داده بود، سپری شد. عده‌ای از این ماه، نتیجه‌ها گرفتند؛ پیمان‌های خود را پر کردند و خود را تا آخر این سال، که باز به رمضان‌ی دیگر

^۱ سخنرانی در دیدار با اقشار مختلف مردم (روز سی‌ام ماه مبارک رمضان) ۱۳۶۹/۰۲/۰۶

^۲ سخنرانی در دیدار با اقشار مختلف مردم (روز بیست و نهم ماه مبارک رمضان) ۱۳۷۰/۰۱/۲۶

منتهي خواهد شد، بیمه کردند. خوشا به حال آنان. امیدوارم که شما برادران و خواهران، از زمره‌ی این گروه مردم باشید.^۱

حفظ نتایج رمضان

سعی کنید نتایج تلاش مبارک خود را در ماه رمضان، برای خود حفظ کنید. دلها را پاکیزه نگه‌دارید و مشغول مسائلی که شما را از خدا دور می‌کند، مپسندید. دلتان را مشغول یاد خدا بخواهید؛ آن را قدر بدانید و از نتایج و ثمرات آنچه که در ماه رمضان به دست آورده‌اید، سعادت خود را تا آخر سال تأمین کنید. به فضل الهی، در جمهوری اسلامی ایران، زمینه برای کسانی که بخواهند خوب باشند و خوب بمانند و خوب زندگی کنند، آماده است. آنهایی که بخواهند مسلمان زندگی کنند، در فضای جمهوری اسلامی می‌توانند مسلمان زندگی کنند و مسلمان بمانند. در بسیاری از کشورهای دنیا، چنین فضایی وجود ندارد که در آن، جوان بتواند گناه نکند و کسی که می‌خواهد به گناه نزدیک نشود، بتواند نزدیک نشود. این فضا، از برکات جمهوری اسلامی است. این را باید قدر بدانیم.^۲

خداحافظی با قطعه ای از بهشت

امام سجاد در دعای وداع ماه رمضان - که ظاهراً دعای چهل و پنجم صحیفه است - آن چنان از فراق ماه رمضان می‌نالد؛ بارها و بارها بر ماه رمضان درود می‌فرستد: «السلام علیک». این جا سلام به معنای بدرود و به

^۱ بیانات در خطبه‌های نماز عید سعید فطر ۱۳۷۲/۰۱/۰۴

^۲ بیانات در خطبه‌های نماز عید سعید فطر ۱۳۷۲/۰۱/۰۴

معنای خداحافظی کردن با ماه رمضان عزیز و با این روزها و شبهای نورانی است؛ خداحافظی با این قطعه‌ی بهشتی از زمان عمر ما و از طول دوران سال، ماه رمضان، است.^۱

راه توبه

در دعای وداع ماه مبارک رمضان، امام سجاد به پروردگار عالم عرض میکند: «انت الذي فتحت لعبادك بابا الي عفوك و سميته التوبه»؛ این باب را باز کردی به روی ما که به سوی عفو تو بشتاییم، از نعمت عفو و رحمت تو بهره ببریم. این در، در توبه است؛ پنجره‌ی دلگشا به سوی فضای مصفای عفو الهی. اگر خدای متعال راه توبه را به روی بندگان باز نمیکرد، وضع ما بندگان گنهکار خیلی بد میشد. انسان تحت تأثیر غرائز انسانی، هوی‌های نفسانی دچار خطا میشود، دچار لغزش میشود و گناه میکند. هر کدام از این گناهان زخمی بر پیکره‌ی دل و جان ما وارد میکند. چه کار میکردیم اگر راه توبه نبود؟^۲

روزهای آخر

روزهای آخر ماه رمضان است و حال و هوای دل و جان مردم ما - از جمله شما - حال و هوای عبادت و خشوع و صفاست؛ ان شاء الله. در دعاهای این ایام و این شبها خواندید که: «اللهم و هذه ایام شهر رمضان قد انقضت و لیاله قد تصرمت». عرض میکنیم: پروردگارا! شبهای ماه رمضان سپری شد، روزهای ماه رمضان درنور دیده شد و ما نمیدانیم که در این

۱- بیانات در خطبه‌های نماز عید سعید فطر ۱۳۸۳/۰۸/۲۴

۲- خطبه‌های نماز عید سعید فطر ۱۳۸۸/۰۶/۲۹

روزها و شبهایی که گذشت، چه مقدار توانستیم ظرف وجود خودمان را از رحمت تو، از عنایت تو لبریز کنیم و چه مقدار بهره ببریم. و عرض میکنیم: «ان لم تکن رضیت منّا فالآن فارض منّا»؛ پروردگارا! اگر تا این لحظه ما نتوانسته‌ایم رضایت و خشنودی تو را کسب کنیم، درخواست و تمنا میکنیم که در همین لحظه رضایت خودت را شامل حال ما بفرما.^۱

عید فطر

حسابرسی

در روز عید، مسلمانان باید به خود بنگرند و ببینند که از ضیافت الهی در ماه مبارک رمضان، چه استفاده و بهره‌ی برده‌اند. ماه رمضان، ماه خودسازی و تقواست. آیا با روزه و با عبادات در آن ماه شریف، توانسته‌ایم بر خودمان چیزی اضافه کنیم و خویش را بسازیم، یا نه؟ امروز به این حساب رسیدگی کنید، و اگر دیدید که در ماه رمضان دستاوردی پیدا کرده‌اید، سعی کنید آن را در طول سال حفظ کنید.^۲

ترمیم پایه های فکری

آن چیزی که مهمتر از هر چیز دیگر است و در همه‌ی حالات باید به آن توجه داشت مخصوصاً مثل امروزی که بعد از ماه مبارک رمضان و روز عید فطر است این است که مایه و اساس اصلی در حرکت هر ملت و

---

۱ بیانات در دیدار اساتید دانشگاه‌ها ۱۴/۶/۱۳۸۹

۳- خطبه‌های نماز عید فطر ۱۳۶۹/۰۲/۰۷

مجموعه توصیه ها و رهنمود های مقام معظم رهبری پیرامون ماه مبارک رمضان / ۹۰

موفقیت او، این است که پایه‌های فکری و اعتقادی و روحی را ترمیم و استوار کند.^۱

روز گرفتن پاداش

روز عید مبارک فطر، روز گرفتن پاداش برای مؤمنان و روزی است که برای پیغمبر اکرم و اولیایش، روز عید، روز شرف و روز کرامت است. همه‌ی شما برادران و خواهران مسلمان نمازگزار را به رعایت تقوا و پرهیزگاری دعوت و توصیه می‌کنم؛ که تقوا و پرهیزگاری، نتیجه و غایتی است که باید به فضل پروردگار، بر روزه‌ی ماه رمضان مترتب شده باشد.^۲

روایت امام مجتبی (ع)

روز عید فطر، روز مورد توجه پروردگار و روز نزول مغفرت و رحمت الهی بر مؤمنان است. این روز را هم باید مثل ایام ماه مبارک رمضان، قدردانی کرد. امام مجتبی علیه‌السلام طبق روایتی در روز عید فطر، از راهی عبور می‌کرد. دید جمعیتی ایستاده‌اند و بازی می‌کنند و بی‌خیال و بی‌توجه به اهمیت این روز، با غفلت خودشان سرگردمند و می‌خندند. کنار آن جمعیت ایستاد و فرمود: «ان الله جعل شهر رمضان مضمارا لخلقه» خداوند، ماه رمضان را میدان مسابقه‌ای برای بندگانش قرار داده است. «فیستبقون فیه بطاعته الی مرضاته». که در این میدان مسابقه، به وسیله‌ی اطاعت او، به سوی رضایت او با یکدیگر مسابقه بگذارند و از یکدیگر

۴-بیانات در دیدار مسؤولان و کارگزاران نظام، به مناسبت عید سعید فطر ۱۳۷۲/۰۱/۰۴

^۵ بیانات در خطبه‌های نماز عید سعید فطر ۱۳۷۲/۰۱/۰۴

پیشی گیرند. «فسبق قوم ففازوا.» در این ماه رضای که گذشت، عده‌ای توانستند پیشی بگیرند و از دیگران جلو بیفتند؛ و اینها پیروز و موفق شدند «و قصر آخرون فخابوا.» اما عده‌ی دیگری، در همین ماه رمضان کوتاهی کردند. آنها نتوانستند خود را به درگاه رحمت الهی برسانند، و مایوس و نومید شدند. «فالعجب كل العجب من ضاحك لاعب في اليوم الذي يثاب فيه المحسنون و يخسر فيه المبطلون.» فرمود: تعجب است از کسانی که بی‌خیال می‌خندند و به لعب مشغول می‌شوند. در آن روزی که نیکوکاران خرم‌نهای ثواب را می‌چینند و می‌برند و محرومان، خسارت خود را تحویل می‌گیرند؛ خسارتهای آنان دامنگیرشان می‌شود. روز بزرگی است. مثل روز قیامت است. در این روز، کسانی که در ماه رمضان توانسته‌اند رضای الهی را به دست آورند، پاداش خود را از خدای متعال خواهند گرفت. امروز روزی نیست که انسان بتواند در آن، به غفلت سرکند. سپس در ادامه فرمود: «لو كشف الغطاء لعلموا ان المحسن مشغول بأحسانه، و المسيء مشغول باسائه.» اگر چشم بصیرت، نافذ می‌شد و پرده‌ی حجاب مادی از مقابل چشمهای ما کنار می‌رفت، می‌دیدیم که نیکان مشغول جمع‌آوری پاداش بودند و به برداشتن ثواب، مشغول و سرگرمند؛ چنان‌که بدان سرگرم به نتایج کوتاهیهای خودشان هستند.^۱

شبهه روز قیامت

امیرالمؤمنین، علیه‌الصلاة والسلام در یکی از خطبه‌های روز عید فطر چنین فرمود: «ایها الناس! ان یومکم، هذا یوم مثاب فيه المحسنون»؛ ای مردم! امروز روزی است که در آن نیکوکاران پاداش و اجر خود را از خدای

^۱ بیانات در خطبه‌های نماز عید سعید فطر ۱۳۷۲/۰۱/۰۴

متعالمی گیرند؛ اجر روزه، اجر عبادات ماه رمضان، اجر امساکها و جلوگیریها از هوای نفس. «و یخسر فیہ المبتلون»؛ و کسانی که حرکت و عمل نادرست داشته‌اند، در چنین روزی، خسارت بدکارگی خود را خواهند یافت. امروز، روز جزاست. «و هو اشبه یوم بیوم قیامکم»؛ امروز، شبیه روز قیامت است. «فاذکروا بخروجکم من منازلکم الی مصلاکم، خروجکم من الاجداث الی ربکم»؛ از خانه که به طرف مصلاهی نماز عید فطر خارج می‌شوید، به یاد بیاورید هنگامی را که از قبرهای خود در روز قیامت خارج می‌شوید تا به طرف میدان عظیم قیامت و محل ثواب و عقاب الهی روانه گردید. «واذکروا بوقوفکم فی مصلاکم وقوفکم، بین یدی ربکم»؛ در مصلا که برای نماز می‌ایستید، به یاد بیاورید هنگامی را که در قیامت، در پیشگاه پروردگار ایستاده‌اید و برای حساب و کتاب آماده می‌شوید. «واذکروا برجوعکم الی منازلکم، رجوعکم الی منازلکم فی الجنه»؛ از مصلا که به خانه‌های خود برمی‌گردید، به یاد بیاورید وقتی را که از عرصه‌ی قیامت به سوی منازل بهشتی خود روانه می‌شوید تا در آنها سکنا گزینید.^۱

پاداش روزه دار

بعد فرمود: ای بندگان خدا! «ان ادنی ما للصائمین و الصائمات»؛ کمترین پاداشی که خدای متعال برای مردان و زنان روزه‌دار در مثل امروز یا در مثل روز آخر ماه رمضان عطا خواهد کرد، این است که «ان ینادیهم ملک فی آخر یوم من شهر رمضان»؛ فرشته‌ای در آخرین روز ماه رمضان، آنها را مخاطب قرار دهد و گوید: «ابشروا عبادالله»؛ بشارت بر شما باد ای

۹۳ / رمضان، ماه فرصت ها ...

بندگان خدا! «فقد غفرلکم ما سلف من ذنوبکم»؛ گناهان شما آمرزیده شد.^۱

آمزش گناهان گذشته

این، پاداش ماه رمضان است. به یک روزه‌ی درست، یک عمل پر مغز و یک عبادت خالصانه و مخلصانه، در آخرین دقایق ماه رمضان و آخرین ساعات آن ماه عزیز، این گونه پاداش داده می‌شود: «فقد غفر لکم ما سلف من ذنوبکم». آمزش گناهان گذشته، پاداش کمی نیست! «فانظروا کیف تکونون فی ما تستأنفون»؛ ببینید از امروز که می‌خواهید روزی نو را شروع کنید، چگونه شروع خواهید کرد. مبدا خیال کنید و با خود بگویید که «ما گناه کنیم، تا در ماه رمضان دیگر، آمرزیده شویم!» هیچ کس نمی‌داند که تا ماه رمضان دیگر زنده خواهد ماند یا نه. سال گذشته، در همین نماز عید و در همین مصلي، کسانی حضور داشتند که امسال نیستند. سال آینده هم معلوم نیست کدام از ما باشیم و کدام نباشیم. به علاوه، گناهی که از روی تجری و تعمد انجام گیرد، دل انسان را سیاه و تاریک می‌کند. از چنین انسانی، دیگر عبادت خالصانه، به آسانی سر نمی‌زند؛ تا گناه وی به خاطر آن عبادت آمرزیده شود. سعی کنید و سعی کنیم که از گناهان اجتناب نماییم و عمل صالح انجام دهیم. این است خصوصیتی که یک انسان را سعادتمند می‌کند.^۲

^۱ بیانات در خطبه‌های نماز «عید فطر» ۱۳۷۲/۱۲/۲۲

^۲ بیانات در خطبه‌های نماز «عید فطر» ۱۳۷۲/۱۲/۲۲

روز شروع دوباره زندگی

هر عید فطری، برای انسان مسلمان آگاه هوشیار، می تواند یک روز عید حقیقی باشد. روز شروع دوباره ی زندگی معنوی و روحی؛ مثل بهار برای گیاهان و درختان. انسانی که ممکن است در طول سال دچار انواع آلودگیها و گناهان شود، و انسانی که بر اثر هوای نفس و خصلتها و صفات زشت، خود را تدریجا از ساحت رحمت الهی دور کرده است، هر سال از طرف پروردگار عالم از یک فرصت استثنایی برخوردار می شود و آن فرصت، ماه مبارک رمضان است. در طول ماه رمضان، دلها نرم می شود، روحها تلائف و درخشندگی پیدا می کند، انسانها آماده ی قدم نهادن در وادی رحمت خاصه ی الهی می شوند و هر کس به قدر استعداد، همت و تلاش خود، از ضیافت عظیم الهی برخوردار می گردد. بعد از آن که این ماه مبارک به پایان رسید، روز شروع سال جدید، روز عید فطر است. یعنی روزی که انسان می تواند با استفاده از دستاوردهای ماه رمضان، راه مستقیم الهی را پیش گیرد، و از کج راهها پرهیز کند.^۱

پرهیز از نفس اماره

همه ی همت انبیا و اولیا و اوصیا و صالحین و صدیقین، این بوده است که انسان، دشمن درونی خود را که نفس اماره ی اوست، کشف کند و از آن پرهیزد. این، راز بزرگ دست یافتن به مقامات و مراتب معنوی و الهی است. انسان از این رهگذر است که می تواند از فرشته هم بالاتر برود. امروز همان روز است، عزیزان من! همه ی ما - کسانی که این ماه مبارک رمضان را پشت سر گذاشته ایم - ان شاء الله به قدر همت و استعداد خود از

---

^۳ بیانات در خطبه های نماز عید سعید فطر ۱۳۷۳/۱۲/۱۱

آن ضیافت و سفره‌ی گسترده‌ی الهی استفاده کرده‌ایم و هرکس توشه و دستاوردی از ماه رمضان برده است. با اتکا به این دستاورد، بیایید همگی ما از امروز سعی کنیم بخشی از عیبهای درونی و نفسانی را از خودمان دور سازیم. این، به دست ما و در اختیار ماست. «و من جاهد فانما یجاهد لنفسه» هرچه هم از این مجاهدت، عاید شود در درجه‌ی اول متعلق به خود ماست. اخلاقیات نادرست و زشت را در خودمان کشف کنیم که این، یک قسمت دشوار از آن مجاهدت است. درباره‌ی خودمان دچار خودشیفتگی نشویم. عیبهایمان را بینیم و آنها را مثل فهرستی در مقابل خودمان قرار دهیم. با استفاده از توشه‌ای که از ماه رمضان به دست آورده‌ایم - که همان رقت قلب و اراده و صفا و خلوص و انشاءالله طاعات مقبول است - سعی کنیم از این فهرست، مقداری را حذف نماییم. اگر حسودیم، حسد را. اگر لجوجیم، لجاجت را. اگر در راههای زندگی، تنبل و بی‌نشاطیم، تنبلی و کسالت را؛ اگر بددل و بدخواه دیگرانیم، بددلی و بدخواهی را. اگر سست‌عهدیم، سست‌عهدی را. اگر پیمان‌شکنیم، بی‌وفایی را. هر عیبی را که از لحاظ اخلاق در ما وجود دارد، به برکت ماه رمضان و روز عید فطر، تا آنجا که می‌توانیم از فهرست و سیاهه‌ی اعمال بدمان پاک کنیم و بر سر آن بایستیم و پیش برویم. بدانید که خدای متعال در این راه به کسانی که مجاهدت کنند کمک خواهد کرد.^۱

---

^۱ بیانات در خطبه‌های نماز عید سعید فطر ۱۳۷۳/۱۲/۱۱

خصوصیت عید فطر

خصوصیت اساسی عید فطر، ناشی از همسایگی با ماه مبارک رمضان است که ماه دعا و تضرع و تصفیه و تزکیه نفس و تقرب الی الله است. اساساً عید روزی است که دلها باید به یک نقطه‌ی متمرکز توجه پیدا کند. خاصیت اعیاد این است. عید همه‌ی ملتها این گونه است. در حقیقت، متصل کردن آحاد یک ملت با عواطف، افکار و احساساتشان به یک مرکز مشترک و عمومی میان همه، از خواص عید است. در اعیاد اسلامی هم، عواطف و احساسات و افکار و نفوس یکایک مسلمانان در هر جای دنیا که هستند به یک نقطه که بین همه آنها مشترک است، متوجه می‌شود. این نکته، بسیار اساسی و مهم است. خصوصیت همسایگی با ماه رمضان و در حقیقت روز پاداش بودن امروز نسبت به ماه رمضان، یا روز محاسبه بودن نسبت به ماه رمضان هم، یک خصوصیت دیگر است.^۱

عرضه ماه رمضان بر پروردگار

این روز، روز بزرگی است و متعلق به نبی اکرم، حضرت خاتم الانبیا صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم و همه‌ی امت اسلامی در طول تاریخ است. روزی است که مسلمانان، بعد از گذراندن امتحان مهم سازنده‌ی تربیت کننده‌ی ماه مبارک رمضان، گویا در پیشگاه پروردگار عالم به حساب می‌نشینند و ماه رمضان خود را بر پروردگار خویش عرضه می‌کنند. در دعاهاي شب و روز عید فطر، به این معنا اشاره شده است: «تقبل منا شهر رمضان». ماه رمضان را در معرض قبول الهی قرار می‌دهند.^۲

^۲ بیانات در دیدار کارگزاران و مسؤولان نظام در روز عید سعید فطر ۱۳۷۳/۱۲/۱۱

^۳ بیانات در خطبه‌های نماز عید فطر ۱۳۷۴/۱۲/۰۱

روز طهارت و پاکیزگی

عزیزان، برادران و خواهران من؛ نمازگزاران عزیز! پس، روز عید فطر، روز طهارت و پاکیزگی است. ممکن است این پاکیزگی، به خاطر آن باشد که یک ماه روزه گرفته‌اید، ریاضت کشیده‌اید و خود را از آلودگیها پاک کرده‌اید. ممکن است علاوه بر این، به خاطر آن باشد که در چنین روزی، با حضور در این میدان عبادت، به عبادت دستجمعی روی آورده‌اید. به‌هرحال، مسأله این است که انسان مسلمان بعد از ماه رمضان در روز عید فطر، در عرصه‌ی طهارت و تزکیه است.^۱

خطبه امیرالمؤمنین (ع)

صدوق علیه‌الرحمة از امام صادق علیه‌الصلاة والسلام نقل می‌کند: «عن ابيه عن جده علیه‌السلام قال: خطب امیرالمؤمنین علی علیه‌السلام للناس يوم الفطر» یعنی امیرالمؤمنین در روز عید فطر برای مردم خطبه ایراد فرمود و در آن خطبه این‌طور بیان کرد: «فقال ايها الناس ان يومكم هذا يوم يثاب فيه المحسنون و يخسر فيه المسيئون»؛ یعنی ای مردم! این روز، روزی است که در آن نیکوکاران به ثواب خود می‌رسند و کسانی که در ماه رمضان کردار بد داشته‌اند، زیان می‌کنند و محروم می‌مانند.^۲

---

^۱ بیانات در خطبه‌های نماز عید فطر ۱۳۷۵/۱۱/۲۱

^۲ بیانات در خطبه‌های نماز عید سعید فطر ۱۳۷۶/۱۱/۰۹

روز عبادت و توسل

در پایان این ماه - که ماه عبادت است - روزی را قرار داده است که روز عید باشد، روز اجتماع باشد، روز بزرگی باشد؛ برادران مسلمان به هم تهنیت بگویند؛ موفقیت‌های ماه رمضان را قدر بدانند؛ میان خود و خدا محاسبه کنند؛ آنچه را که در این ماه شریف ذخیره‌ی آنها شده است، برای خودشان حفظ کنند. آن روز، روز عید فطر است. لذا روز عید فطر هم اگرچه عید است؛ اما روز عبادت و توسل و تذکر و تقرب به خداست که با نماز شروع می‌شود و با دعا و توسل و ذکر پایان می‌پذیرد. این روز را قدر بدانید؛ ذخیره‌ی تقوا را مغتنم بشمارید و عید فطر را بزرگ بدانید.^۱

هر روز را عید کنید!

از امیرالمؤمنین علیه‌السلام نقل شده است: «انما هو عید»؛ امروز عید واقعی است. «لن قبل الله صیامه و شکر قیامه»؛ برای آن کسی که خدا روزه و نماز و عبادت او را در ماه رمضان قبول کرده باشد. «و کل یوم لا یعصی الله فیه فهو عید»؛ هر روزی که خدا در آن معصیت نشود، آن روز عید است. عزیزان من! با مرتکب نشدن معصیت الهی و اجتناب از محارم الهی، امروز را عید کنید؛ فردا را عید کنید؛ همه‌ی دوره‌ی سال را برای خود عید کنید.^۲

---

^۱ خطبه‌های نماز عید سعید فطر ۱۳۷۷/۱۰/۲۸

^۲ بیانات در خطبه‌های نماز عید سعید فطر ۱۳۷۸/۱۰/۱۸

عید واقعی

امروز، روزی است که ان شاء الله خدای متعال پاداش شما را عنایت خواهد کرد. شاید یکی از بزرگترین پاداشهای الهی این باشد که خدا همه‌ی ما را موفق کند تا بتوانیم وسیله‌ی رحمت الهی را تا ماه رمضان آینده برای خودمان باقی بداریم. رحمت الهی در ماه رمضان، ناشی از حسناتی است که شما در این ماه مبارک توفیق آن را پیدا می‌کنید. در ماه رمضان، توجه به خدا و احسان به مستمندان و صله‌ی رحم و توجه به ضعفا و پاکدامنی و پارسایی هست؛ آشتی با کسانی که از آنها دوری گزیده‌اید، هست؛ انصاف با کسانی که با آنها دشمنی داشته‌اید، هست. ماه رقت و توجه و توسل است؛ دلها نرم و جانها با نور فضل و رحمت الهی نورانی می‌شود و انسان نسبت به انجام این حسنات توفیق پیدا می‌کند. این را تا سال آینده ادامه دهید؛ درس ماه رمضان را برای دوره‌ی سال فرا گیریم. این می‌شود یکی از بزرگترین پاداشهای خداوند، که چنین توفیقی را به ما بدهد. رضا و رحمت و قبول و عفو و عافیت را از خدای متعال طلب کنیم. این در حقیقت عید واقعی خواهد شد.^۱

مضمون عید فطر

این که ماه پربرکت رمضان به عید فطر منتهی می‌شود، در خود مضمون و معنای متعالی و آموزنده‌ای دارد؛ یعنی صیام و قیام مردم و مبارزه‌ی آنها در طول ماه رمضان با شیطان درونی و نفس اماره، اثرش این است که عیدی برای آنها به وجود خواهد آمد که مظهر آن عید حضور مجتمع و

---

^۱ بیانات در خطبه‌های نماز عید سعید فطر ۱۳۸۰/۰۹/۲۵

مجموعه توصیه ها و رهنمود های مقام معظم رهبری پیرامون ماه مبارک رمضان / ۱۴۰۰

واحد مردم در عرصه و میدان توجه به خدای متعال و ارتباط خاشعانه با اوست.^۱

یکی از مشترکات اسلامی

عید فطر در میان مسلمانان یک روز بزرگ است. عظمت این روز صرفاً یک امر قراردادی نیست؛ یک امر حقیقی و واقعی است؛ روز پاداش گرفتن بندگان خدا برای تلاش و عبادتی است که در ایام ماه مبارک رمضان انجام دادند؛ یادبود طهارت روح و دل انسان مسلمان به برکت ضیافت الهی است. این روز را باید معتم بشماریم و چون یکی از مشترکات دنیای اسلام است، از آن برای ایجاد اتحاد در میان ملت‌های مسلمان بهره ببریم؛ زیرا امروز ملت‌های مسلمان به این اتحاد بسیار نیازمندند.^۲

عید شکر

عید رمضان در حقیقت عید شکر است؛ شکر به خاطر توفیق گذراندن دوران یک ماهه‌ی ضیافت الهی، شکر روزه‌داری، شکر توفیق عبادت و ذکر و خشوع و توسل به بارگاه کبریائی حضرت حق. حقیقتاً هم برای این شکر، انسان مؤمن باید عید بگیرد.^۳

---

^۱ بیانات در دیدار مسئولان نظام به مناسبت عید سعید فطر ۱۳۸۲/۰۹/۰۵

^۲ بیانات در دیدار کارگزاران نظام جمهوری اسلامی به مناسبت عید سعید فطر ۱۳۸۴/۰۸/۱۳

^۳ خطبه‌های نماز عید سعید فطر ۱۳۸۶/۰۷/۲۱

۱۰۱ / رمضان، ماه فرصت ها ...

دو خصوصیت عید فطر

روز عید فطر داراي دو خصوصیت ممتاز است که خصوصیت اول آن عبارت است از این حالت طهارت و نزاهت و نظافتی که در دل و جان انسانهای مؤمن به وجود آمده است؛ در اثر ریاضتهای شرعی و الهی ماه مبارک رمضان که روزه یکی از این ریاضتهاست که انسان با اختیار خود، با اراده‌ی خود، ترک لذات مادی را در طول ساعات طولانی انجام میدهد و بر هوسها و خواهشهای نفسانی در طول ایام روزه‌داری فائق می‌آید. علاوه‌ی بر این، انس با قرآن، تلاوت کلام پروردگار، آشنائی با معارف و مفاهیم قرآنی؛ علاوه‌ی بر آن، این حالت ذکر و دعا و تضرع و توجه و انسی که انسان با خدای متعال در روزها و شبهای ماه رمضان بخصوص شبهای مبارک قدر پیدا میکند، همه‌ی اینها، یک نورانیتی به دل میدهد؛ یک نظافت و نزاهتی به جان انسان میبخشد

... خصوصیت دوم هم در همین نماز شما متجلی است. روز عید فطر تجسم و نمایش انسجام حقیقی و قلبی ملت است؛ وحدت ملت، اعتصام دسته جمعی به حبّل‌الله، از چیزهایی است که بسیار باارزش است. این را بایستی به عنوان یک درس رمضانی برای خودمان حفظ کنیم که این هم محصول همان معانی معنوی ماه رمضان است. بخصوص که ماه رمضان ما مسلمانها - بخصوص ما ملت ایران به برکت امام بزرگوارمان - شامل روز قدس است که روز قدس یکی از آن جلوه‌های حقیقی اتحاد و انسجام دنیای اسلام است.^۱

---

^۱ خطبه‌های نماز عید سعید فطر، اول شوال ۱۳۸۷/۰۷/۱۰

نماز عید فطر

این نماز روز عید فطر به یک معنا شکرانه‌ی نعمت الهی در ماه رمضان است. شکرانه‌ی این ولادت جدید است. در نماز عید فطر بارها به خداوند عرض میکنیم: «ادخلني في كل خير ادخلت فيه محمدا و آل محمد»؛ ما را به آن بهشت مصفای ایمان و اخلاق و عمل که این برگزیدگان را در آن جا دادی، وارد کن. «و اخرجني من كل سوء اخرجت منه محمدا و آل محمد صلواتک علیه و علیهم»؛ از آن دوزخ عمل ناشایست، اخلاق ناشایست، عقیده‌ی ناشایست که این بزرگواران و عزیزان عالم خلقت را از آن محفوظ و مصون نگاه داشتی، ما را خارج کن. این هدف بزرگ را برای خودمان در روز عید فطر ترسیم میکنیم، آن را از خدا طلب میکنیم و خود ما هم البته وظیفه داریم، تکلیف داریم که سعی کنیم، تلاش کنیم که در این صراط مستقیم بمانیم. این همان تقواست.^۱

توصیه به جوانان

من توصیه میکنم جوانها این دلهاي نرم را، این دلهاي نوراني را مغتنم بشمرند. در سنين بالا کمتر پيش مي آيد، براي جوانها بيشتر پيش مي آيد. این دلها را حفظ کنید. نماز اول وقت، حضور در مساجد، تلاوت قرآن، انس با قرآن، انس با ادعیه‌ی وارده‌ی از اهل بیت - که گنجینه‌ی معارف اسلامی است - را مغتنم بشمرید.^۲

---

^۱ خطبه‌های نماز عید سعید فطر ۱۳۸۸/۰۶/۲۹

^۲ خطبه‌های نماز عید سعید فطر ۱۳۸۸/۰۶/۲۹